

associació de dones periodistes

setembre 2002 núm. 8

dones

La psicologia,
una professió
feminitzada
que guanya prestigi

El projecte europeu **ADONAT**

Les científiques del Nobel

Per **Elvira Altés**

1903-1911 Marie Sklodowska Curie

(Polònia 1867-París 1934). És la única persona que ha guanyat el Nobel dues vegades, la primera, juntament amb el seu marit Pierre, va rebre el Nobel de Física i la segona, el de Química, que li van donar pel seu treball. La que va ser coneguda com Madame Curie també va ser la primera dona que va ensenyar a La Sorbona.

1935 Irene Curie Joliot

(París 1897-1956). Filla de Pierre i Marie, va rebre el Nobel junt amb el seu marit per les seves investigacions sobre la producció d'elements radioactius. Va organitzar un servei d'atenció sanitària al front durant la Segona Guerra Mundial i va morir de leucèmia, igual que la seva mare com a conseqüència del seu treball amb material radioactiu.

1947 Gerty Theresa Radnitz Cori

(Praga 1896-USA1957). Professora de bioquímica, va guanyar el Nobel junt amb el seu marit gràcies als descobriments sobre l'amida animal i el mecanisme d'acció de la insulina. Van desenvolupar l'estudi de la síntesis i degradació del glucogen en el cos humà.

1963 Maria Goeppert Mayer

(Alemanya 1906-Nova York 1972). Aquesta física alemanya va treballar a la Universitat de Colúmbia en la separació de l'urani isòtop pel projecte de la bomba atòmica i va obtenir el Nobel de Física pel seus estudis sobre les propietats dels nuclis atòmics.

1964 Dorothy Crowfoot Hodgkin

(El Cairo 1910-Londres 1994). Les seves investigacions se centren en la determinació de les estructures orgàniques mitjançant la difracció dels raigs X. Va ser la primera vegada que s'utilitzava l'ordinador per resoldre problemes d'aquest tipus i, gràcies en aquesta tècnica, va poder establir l'estructura de la penicil·lina i la de la vitamina B12. Per tot plegat se li va concedir el Nobel de Química.

1977 Rosalyn Sussman Yalow

(USA 1921). És la primera a la història de les dones que tenen aquest guardó que no és europea, encara que els pares n'eren oriünds. Va estudiar Física, però la seva recerca la va dur a perfeccionar la determinació radioimmunològica d'alta sensibilitat, treball pel qual li van donar el Nobel de Medicina.

1983 Barbara McClintock

(USA 1902-1992). Quan tenia 20 anys ja va contribuir a les investigacions en genètica i en citologia. A partir de l'estudi dels grans de blat de moro va descobrir que els cromosomes són el suport de l'herència, el que li va permetre

establir l'existència dels gens reguladors. Va avançar-se 20 anys al demostrar la transposició dels elements genètics, però no li van donar el Nobel de Medicina fins a l'edat de 81 anys.

1986 Rita Levi Montalcini

(Itàlia 1909). Obligada a abandonar la carrera universitària a causa de les lleis feixistes pel fet de ser jueva, va començar a fer recerca sobre el sistema nerviós en un laboratori clandestí. Un cop a Estats Units, va identificar

el factor de creixement nerviós i quan va tornar a Itàlia va fundar a Roma el Laboratori de Biologia Cel·lular. Va rebre el Nobel de Medicina pels seus treballs sobre els mecanismes que estimulen el creixement de les cèl·lules nervioses.

1987 Gertrude Belle Elion

(Nova York 1918). La mort per càncer del seu avi la va decidir a estudiar Medicina, que va haver de compaginar amb el treball durant la greu crisi econòmica dels anys vint als Estats Units. Li van donar el Nobel de Medicina pels seus estudis sobre els fàrmacs en malalties com la leucèmia i les deficiències immunitàries.

1995 Christiane Nüsslein-Volhard

(Alemanya 1942). Ha estat una de les quatre dones que, entre 200 homes, ha estat Directora del Laboratori Europeu de Biologia Molecular i del Max Plank Institut de Biologia. Coneguda com "la

senyora de les mosques", pels seus estudis sobre els insectes, li van concedir el Nobel en Medicina gràcies als descobriments que va aportar sobre el mosquit de la fruita.

Celebrar una anomalia

Encara hi ha gent que pregunta: Per què una associació de dones periodistes? Els homes no fan pas una associació que els distingeixi pel seu sexe. No és una anomalia? És que no som tots iguals?, insisteixen amb una ingenuïtat un pèl sospitosa. I doncs sí, tots som iguals davant la llei (prou esforços ha costat), però les coses ens van diferent a les redaccions dels mitjans (i a la vida) segons si s'és home o s'és dona. Per a les dones periodistes, el sostre de vidre ni tan sols s'ha esquerdat, doncs és una de les professions amb el percentatge més baix de dones en els càrrecs de decisió; com a conseqüència, el nivell mig d'ingressos de les dones està per sota del dels homes i això que en molts casos presenten un currículum més brillant. També les periodistes ostenten el galdós rècord dels treballs precaris. Les joves llicenciades, i de vegades també les periodistes amb experiència, han de facturar a tant la peça, amb teletreball domès-

tic o amb presència en el lloc de treball, sense cap cobertura social i amb l'exigència de l'empresa de donar-se d'alta com autònomes. També és el col·lectiu femení de periodistes el que presenta un estat civil més definit: solteres, separades o divorciades, en definitiva, soles en un alt percentatge, per poder entomar els horaris i la disponibilitat d'una feina que es deu a les contingències i als imprevistos i en la que, com a dones, els costarà trobar el suport de la parella.

Per tot plegat, a l'Associació de Dones Periodistes estem preparant una jornada d'encontre de la professió dins dels actes de celebració del desè aniversari. Un dia per poder parlar de com afecta aquesta situació a la qualitat del nostre treball, als continguts que elaborem i a les expectatives professionals. Ens agradaria que arribés el moment en què no calgués una associació de dones periodistes, tant de bo! Llavors no hauriem de celebrar una anomalia. ■

sumari

2 elles també hi eren

Les premi Nobel de ciència

Per Elvira Altés

4-12 quan totes les dones

Psicologia, una professió feminitzada que guanya prestigi

Textos: Maria José Cantón

Fotos: Esther Sanromà

13-17 Europa a l'abast

Projecte ADONAT

Per Marta Ortega

Riscos laborals

Per Àngels Espuny

18-19 Reflexions en clau del 21

La pitjor rival, una altra dona?

Textos: Carmen Alborch, Maruja Torres

Il·lustració: Maitena

20-21 Dones que remenen les cireres

Amparo Moraleda, presidenta d'IBM

Text: Elena Tarifa

Fotos: Esther Sanromà

22-25 L'administració administrada

L'accés a la societat del coneixement

Coordinada per Marta Corcoy

28-29 Així ens veuen, així ens va

Investigadores en gènere i comunicació

Per Jaume Soriano

La ràbia i l'orgull de la Fallaci

Per Maria Eugènia Ibáñez

30-31 A favor de totes

Les Dones del 36, la memòria de la guerra

Per Sílvia Majó

32 El talòs d'Aquil·les

Per Joana Gallego

35 Fina Isegura, periodista d'altura

Guió: Joana Gallego

Il·lustració: Aina Albí

Altres seccions:

De cara a la paret, La Gata Lina,

Sofregit cultural, L'estenedor d'idees

dones

Barcelona, setembre 2002, núm. 8

Consell de Redacció

Montserrat Minobis, Joana Gallego, Mª Eugènia Ibáñez, Pilar Aymerich, Hilda Ferrer, Marta Corcoy, Elvira Altés

Edita:

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Rambla de Catalunya 10, 3r. Tel: 93 412 11 11/ 93 301 16 77 E-mail: adpc@adpc.cc Web: www.adpc.cc

Coordinació: Elvira Altés

Coord. tècnica: Marta Corcoy

Correcció: Esther Molas

Disseny i Maquetació: Villuendas + Gómez

Fotografia portada: Chris Frazer Smith

Impressió: El Tinter. Dipòsit legal: B-44.200-2000

Imprès en paper ecològic

La psicologia, una professió feminitzada

que guanya prestigi

Per **Maria José Cantón**

La Psicologia atrau tant les dones que el 74'58% de l'alumnat matriculat a les universitats públiques catalanes el curs 1998/99 eren noies. És a dir, hi havia matriculats 14.259 nois i 41.843 noies. També en el Col·legi de Psicòlegs les dones són molt més nombroses: dels 7.907 col·legiats actuals, 1.744 són psicòlegs i 6.163

psicòlogues (el 77'94%). Es tracta, doncs, d'una professió molt feminitzada, però que, en canvi, va obtenint un reconeixement social cada vegada més positiu. La presència de professionals de la Psicologia s'està estenent a tots els sectors de la societat per tal de resoldre o almenys minimitzar els conflictes que generen les societats actuals.

Expansió i reconeixement

La pràctica de la Psicologia ha experimentat un creixement molt notable en les darreres dècades, arran dels nombrosos i profunds canvis que s'han donat a la nostra societat. Així, s'ha passat de la gairebé total desaparició de la Psicologia després de la Guerra Civil, a una presència de psicòlegs i psicòlogues a tots els àmbits de la societat. Se'n necessiten a les escoles, als hospitals, a les institucions, a les empreses, per tractar víctimes de catàstrofes o de tot tipus d'agressions, per millorar el rendiment esportiu, per superar adiccions, per mediar en tot tipus de conflictes... Aquesta profunda diversificació s'està fent en femení; la contundència de les xifres així ho demostra: dels 37.907 col·legiats a Espanya, 9.970 són homes i 27.937 són dones. Les psicòlogues representen el 73'69% del col·lectiu professional. D'altra banda, dels 6.333 llicenciats en Psicologia l'any 1998 a universitats públiques catalanes, 1.413 eren homes i 4.920 dones.

Begoña Odriozola, psicòloga clínica, recorre a factors educatius i culturals per explicar aquest fenomen. Catherine Perelló, també psicòloga clínica i logopeda, observa: "Les dones hem hagut de cuidar històricament de la família i de la societat". I fa l'ullet als homes dient: "Les dones estem agafant cada dia més els terrenys de cuidar la vida i els homes s'estan quedant amb les carreres més tecnològi-

ques i més de fer la guerra". Per la seva banda, Dolors Carreras, vocal a la Comissió de Psicologia de la Dona del Col·legi de Psicòlegs (COPC), sosté que ser dona és un avantatge en Psicologia, perquè "les característiques que requereix la pràctica professional (saber escoltar, tenir paciència...) van més amb la forma de ser de la dona".

El gènere a banda i banda de la relació clínica

Però a la Psicologia hi ha majoria de dones a totes dues vessants, no només com a professionals sinó també com a pacients. Totes les psicòlogues coincideixen en què és molt més gran el número de dones que van a les consultes. No obstant, Begoña Odriozola puntualitza que "no hi ha més dones perquè tinguin més problemes, sinó perquè demanen més ajut. Als homes els han educat des de petits per resoldre problemes, per fer-s'ho ells. L'home ha d'estar desesperat per demanar ajut i arriben més avergonyits que les dones". Claudia Truzzoli, psicoanalista i vocal a la Comissió de Psicologia de la Dona del COPC, afegeix: "Els homes vénen obligats per la dona; als homes els costa molt més fer-se càrrec de què necessiten ajut".

L'expansió en l'activitat professional a la Psicologia ha estat acompanyada pel reconeixement de la professió en les diferents àrees d'aplicació: clínica, educativa, organitzacions i treball, d'intervenció social, jurídi-

"Les psicòlogues representen el 73'69% del col·lectiu professional. Dels 37.907 col·legiats a Espanya, 9.970 són homes i 27.937 són dones."

	Dones	Homes	Total	Dones %
Universitat Públiques	4.921	1.473	6.394	77,89 %
Universitat Privades	447	77	524	85,16 %

Font: Instituto de la Mujer.

	Dones	Homes	Total	Dones %
Universitat Públiques	41.543	14.250	55.793	74,54 %
Universitat Privades	7.247	486	7.733	92,77 %

ca, mediació, esport, seguretat viària.

La imatge social del psicòleg ha anat variant i ja no es vincula només amb el tractament i la cura de trastorns mentals, per bé que Catherine Perelló pensa que encara es té una imatge confusa del psicòleg: "La nostra professió és molt recent i la gent al carrer no sap el que són els psicòlegs, es pensa que anar al psicòleg és per qui està boig i no els agrada recórrer-hi". En canvi, Sònia Bernaveu, llicenciada fa quatre anys, creu que la imatge de la professió ha millorat bastant i "cada vegada es va entenent més el que és un psicòleg". Begoña Odriozola també pensa que la seva feina va obtenint uns efectes que juntament amb "la participació dels psicòlegs als mitjans de comunicació han permès passar del professional relacionat amb el tractament de malalties mentals a la figura del psicòleg que ajuda a resoldre problemes molt diversos, que ajuda al benestar". Ja es reconeix la pluralitat d'aquest col·lectiu i s'aprecien les aportacions que poden fer des de cada especialitat.

No obstant això, la inserció laboral és una aventura difícil. Sònia Bernaveu l'està vivint des de fa quatre anys. Ha fet pràctiques a diferents centres, cursos i seminaris diversos, a més d'un mestratge en Medicina Conductual i Psicologia Clínica. Ara treballa en aquest camp i s'està especialitzant en teràpia sexual. La conclusió d'aquest bagatge és que "les pràctiques i, sobretot, els contactes són bàsics per trobar feina". "En aquesta professió —assenyala— amb la carrera no tens res, no surts ben preparada; la formació ha de ser contínua".

Des d'una posició més consolidada, amb consulta privada des del 1989 i després d'haver treballat durant set anys a un centre penitenciari tractant drogodependències, Begoña Odriozola corrobora aquests comentaris: "Hi ha moltíssima precarietat, hi ha gent que accedeix a algun servei perquè coneix algú. Resisteixen les que tenen una vocació molt forta". A més, destaca que quan s'acaba la carrera apareixen les pors. "Et sents molt poc preparada per atendre persones, sents una angoixa increïble", per la qual cosa les persones molt motivades decideixen continuar la seva formació.

A Psicologia Clínica s'està intentant implantar una altra forma d'inserció laboral: el sistema de Psicòlegs Interns Residents (PIR) als hospitals, però encara s'ha d'acabar de regular; per ara és només una via de futur, perquè actualment no s'estan creant places.

Un univers en una sola especialitat

La Psicologia Clínica i de la Salut és la gran àrea d'especialització, tant pel nombre de professionals que s'hi

adscriuen com per tradició històrica. La Psicologia Clínica no només actua davant processos mentals anormals o patològics, sinó que s'aplica cada vegada més per minimitzar conflictes i proporcionar benestar a les persones. Per això i per les diferents tendències i marcs teòrics que s'hi inclouen (Cognitiu-conductual, Humanista, Psicoanàlisi...), ella mateixa és tot un univers.

Begoña Odriozola és psicòloga clínica, especialista en drogodependències, qüestió que ha treballat en un centre penitenciari des del 1994 fins l'any 2001. Des d'aquesta experiència reivindica més places de psicòleg a l'administració pública. Paral·lelament, des de la seva consulta privada s'ha anat especialitzant en teràpia familiar (va fer un màster de quatre anys) i, a partir dels problemes de parella que detectava, també en sexologia. El que més es troba a la consulta són problemes d'ansietat, estrès i depressions. Odriozola treballa molt amb parelles en crisi i encara que cadascú es pensa original, afirma que tots tenim els mateixos problemes. Pel que fa a la sexualitat, els més habituals són la disminució del desig, el vaginisme i la fòbia sexual, en el cas de les dones; i l'ansietat del rendiment, o "voler quedar bé", i l'ejaculació precoç, en el cas dels homes. Odriozola comenta que el fet de dedicar-se a la sexologia i ser dona no ha suposat mai un inconvenient, tot el contrari, "sembla que dóna confiança".

Un dels camps d'actuació que s'ha obert recentment des de la Psicologia Clínica és la intervenció en situacions d'emergència, és a dir, després d'una catàstrofe natural o d'accidents de magnitud. Sara Bosch s'ha especialitzat en Victimologia i forma part de l'equip d'intervenció en situacions d'emergència que fa poc ha posat en marxa el Col·legi de Psicòlegs per atendre les víctimes de forma immediata al lloc mateix de la catàstrofe. Bosch assenyala que l'objectiu és organitzar "una intervenció en emergències amb un protocol d'actuació". La intervenció psicològica immediata és fonamental perquè "si es pot portar a terme una prevenció es redueix la quantitat de trastorns posttraumàtics que emergeixen després de l'impacte". És necessari intervenir perquè els símptomes posttraumàtics, que en un primer moment són reaccions normals, s'interioritzin, es metabolitzin i no es facin crònics. Sara Bosch també treballa amb l'associació Stop Accidents, per donar ajuda psicològica a les víctimes d'accidents de trànsit. Però, sobretot, és experta en víctimes de terrorisme. Col·labora amb l'Asociación de Víctimas del Terrorismo des de fa 10 anys i és la coordinadora de l'àrea de Catalunya. Bosch remarca la importància de la formació en aquest

"Les dones estem agafant cada dia més els terrenys de cuidar la vida i els homes s'estan quedant amb les carreres més tecnològiques i més de fer la guerra",
Catherine Perelló

"La participació als mitjans de comunicació ha permès passar del professional relacionat amb malalties mentals a la figura del psicòleg que ajuda a resoldre problemes molt diversos, que ajuda al benestar"
Begoña Odriozola

La Comissió de Psicologia de la Dona

Perquè la diferència és important

FOTO ESTHER SARROJA

Dolores Carreras, Claudia Truzzoli i Lola Sabaté

La consciència que homes i dones som diferents i que a les dones els afecten més uns determinats problemes va portar a un grup de psicòlogues a donar vida a la Comissió de Psicologia de la Dona, dins el si del COPC. Aquesta comissió es va crear l'any 1999, amb només tres membres, encara que aquell mateix any va créixer fins els 26 i avui són 96 dones. Aquest nombre col·lectiu es divideix en diversos grups de treball: Dona i càncer, Dona i depressió, Dona i educació, Dona i treball, Maternitat i reproducció, Sexualitat, Violència domèstica, Investigació en violència domèstica. Aquesta llista s'ha ampliat amb el grup de comentaris de casos clínics de dones des de la perspectiva de gènere, que va començar a funcionar el maig passat.

Cada membre de la Comissió s'adscriu a un grup de treball segons la seva pràctica professional o els seus interessos, o fins i tot poden proposar crear d'altres grups amb noves temàtiques. Es tracta de grups heterogenis pel que fa a la formació de les seves integrants (encara no hi ha cap home), ja que acullen professionals de totes les tendències: psicoanalistes, cognitiu-conductuals, humanistes... Aquesta diversi-

tat mai ha plantejat cap problema, sinó que ha aportat riquesa al grup. Allò que comparteixen tots els grups és el treball amb perspectiva de gènere. Segons Lola Sabaté, presidenta de la Comissió, és molt important no deslligar la part patològica d'una depressió, per exemple, amb els símptomes habituals (tristesa, insomni, trastorns digestius...), dels efectes depressors de la societat que actuen sobre les dones. Sabaté assenyala que com a psicòlogues clíniques tracten els aspectes patològics de qualsevol trastorn, però treballar amb perspectiva de gènere els permet aprofundir molt més en allò que afecta la pacient. Lola Sabaté observa que "hi ha uns factors socials que fan que la dona es pugui deprimir i s'han de considerar". Claudia Truzzoli, vocal de la Comissió, afegeix que la manera d'escoltar un cas és part important de la solució. Per Dolores Carreras, "la posició social de la dona és molt diferent a la de l'home, i aquests factors s'han de tenir en compte en qualsevol tractament". Aquesta feina des de la perspectiva de gènere és el que dóna sentit a la Comissió de Psicologia de la Dona, perquè aquest aspecte no es considera a les altres seccions.

Lola Sabaté destaca com a projecte més ambiciós de la Comissió el Programa d'Assistència Psicoterapèutica per a dones que han patit maltractaments. La idea és crear un equip de psicòlogues per tractar dones maltractades, a partir dels contactes amb cases d'acollida, amb associacions, etc. El diàleg amb les institucions ha estat fructífer i es podrà posar en marxa d'aquí a pocs mesos.

Entre els objectius immediats també cal assenyalar el canvi de denominació del Col·legi de Psicòlegs, atès que la gran majoria són psicòlogues. Dolores Carreras considera que "tot allò que no es pot nombrar no existeix". La proposta ha obtingut una bona resposta per part de la Junta de Govern, però s'haurà de trobar una solució satisfactòria i haurà de ser aprovada per la Junta general.

També consideren molt important estar presents a la universitat. Ja han participat a les Jornades Culturals de la UB, però pretenen aconseguir una presència més consistent. Lola Sabaté creu que és fonamental parlar amb els estudiants, perquè la gran majoria, tant nois com noies, no té consciència de gènere.

Una altra de les vies que vol potenciar aquesta Comissió implica l'increment dels seus vincles amb institucions, així com l'augment de la seva presència en els diferents actes organitzats per institucions o associacions relacionades amb la dona.

Encara que només té quatre anys de vida, la Comissió de Psicologia de la Dona s'ha convertit en una de les més sòlides i potents del Col·legi. Són ben considerades i respectades pels companys i companyes perquè han posat en marxa moltes iniciatives, són serioses en la seva manera de treballar i, com diu Claudia Truzzoli, s'impliquen totalment en cada projecte. ■

camp perquè és molt recent: “Dins l'Asociación ens formem molt, perquè és un tema molt desconegut. En molts casos és una formació internacional que et porta a casos de víctimes de guerra, atemptats, accidents de magnitud o qualsevol situació impactant”.

Sara Bosch emfasitza la terrible situació de les víctimes de terrorisme. S'ha d'estar present al lloc de l'atemptat per ser-ne considerat oficialment víctima. “Si tens un estrès posttraumàtic que t'invalida la vida, però has arribat tres minuts després d'esclatar la bomba, no se't considera víctima de terrorisme”, explica Bosch. La por del Ministeri de l'Interior és obrir la porta a tota la població. Malgrat tot, continua Sara Bosch, “la realitat és que la gran majoria d'éssers humans no fan lesions psicològiques”.

Aquest és el dia a dia de la seva consulta, tractar sobretot amb víctimes de terrorisme, d'accidents de trànsit o de delictes violents. Amb la seva actuació intenta que la víctima aprengui a conviure amb aquell esdeveniment, que s'adapti a la nova situació. “No es pot oblidar un esdeveniment d'aquesta intensitat. Les víctimes, el que volen és poder-ho recordar sense sentir el que sentien en aquell moment. Això els sembla màgia. El psicòleg ha d'aconseguir aquesta màgia, que en realitat és coneixement”, puntualitza Sara Bosch.

Un altre camí que es pot prendre dins la Psicologia Clínica és el que marca la Psicoanàlisi. A pesar de ser molt coneguda a nivell popular, la seva imatge social està distorsionada. Encara que el col·lectiu de psicoanalistes és molt actiu i inquiet ha de lluitar amb el desconeixement de la seva pràctica i amb els estereotips. L'inconvenient més obvi d'aquesta orientació és, com assenyalen Begoña Odriozola o Catherine Perelló, la llarguíssima durada de la teràpia. Segons Perelló, el tractament psicològic hauria d'estar a l'abast de tothom, de fet, “s'hauria d'incloure a la seguretat social, com es fa a França”. La psicòloga conclou: “Molt pocs es poden permetre el luxe d'anar diversos cops per setmana al psicoanalista durant més de 10 anys”.

No obstant, la psicoanàlisi ha funcionat com a fonament de noves teràpies, com l'Anàlisi Bioenergètica, amb la qual treballa Fina Pla. Aquest tipus de teràpia treballa tant a nivell corporal com emocional amb l'objectiu de desvetllar els patrons inconscients que portem dins. Fina Pla considera que “poder-los fer conscients ajuda a superar bloquejos”. El seu treball pren de la psicoanàlisi, essencialment, dos aspectes: la importància de l'inconscient i dels primers anys de vida. Alexander Lowen és el creador de la teràpia Bioenergètica, a partir de les hipòtesis de Wilhem Reich sobre els segments corporals i els bloquejos corporals. En aquest tipus de teràpia, el treball amb el cos és fonamental, però sempre lligat a la part emocional de la persona.

Un tret diferencial del treball de Fina Pla és l'aplicació d'aquest enfocament bioenergètic a grups de dones. La sessió individual es combina amb la grupal, on es tracten tots els temes importants per a les dones: relació amb el

Un grup terapèutic de dones que treballa la relació amb la mare a partir de relacions simbòliques.

propi cos, sexualitat, capacitat de sentir plaer, aprendre a posar límits, a dir no, etc. Els grups són heterogenis pel que fa a edat (des dels 22 als 55 anys) i formació de les participants, encara que la majoria d'elles són professionals. Pla assenyalava que “una de les coses més importants que proporciona el grup és el fet de trobar-se amb diferents models de dona”. A través del treball en grup s'intenta “anar conquerint un espai intern de búsqueda de la identitat com a persona i com a dona”. Fina Pla afegeix que es tracta de “sentir el cos i d'aquesta manera accedir a la pròpia dimensió del plaer”, a la vegada que cadascuna es va trobant amb les seves lluites internes i va descobrint les seves capacitats.

La psicòloga a l'escola

La Psicologia de l'Educació és una de les tres grans especialitats (juntament amb Clínica i Organitzacions i Treball) i, segons Dolors Carreras, és “la típica de dones; després vindria Clínica i, finalment, Organitzacions i Treball”. Aquesta percepció és coherent amb el fet que l'Educació en general és un espai majoritàriament ocupat per dones.

La Psicologia educativa va aparèixer molt lligada a l'educació especial, a la diagnosi i tractament de nens problemàtics. Posteriorment ampliarà el seu camp d'actuació i inclourà des dels problemes d'aprenentatge escolar a l'atenció d'aspectes emocionals, afectius i socials dels alumnes. Avui ha arribat a integrar-se en la metodologia didàctica; de fet, la reforma de la LOGSE es va basar en el model psicopedagògic que planteja el Constructivisme.

Les línies d'actuació del psicòleg educatiu van des de l'orientació terapèutica (en dislèxies, autisme, defectes de pronúncia...), al recolzament a la comunitat educativa, amb assessorament i formació; o cap a l'orientació professional dels alumnes.

Catherine Perelló pertany a la segona promoció de la facultat (1973) i va començar la seva carrera com a psicòloga educativa, quan encara no hi havia psicòlegs a l'escola pública. Va treballar durant 17 anys a un centre privat estranger com a psicòloga i logopeda i va aconseguir que no hi hagués cap cas de dislèxia a la seva escola. “Miràvem com estaven els nens de 4 i 5 anys de llengua i de lateralitat, és a dir, si eren dretans o esquer-

“Una de les coses més importants que proporciona el grup és el fet de trobar-se amb diferents models de dona per anar conquerint un espai intern de búsqueda de la identitat com a persona i com a dona”

Fina Pla

“Als conflictes mediambientals hi ha moltíssimes parts implicades i els advocats no saben per on començar; la Mediació proposa parlar amb tots alhora”

Catherine Perelló

“La posició social de la dona és molt diferent a la de l'home, i aquests factors s'han de tenir en compte en qualsevol tractament”

Dolors Carreras

rrans de mà, peu, ull i orella”. Després, amb un treball conjunt amb pares, mestres, professors de gimnàstica, etc. es tractava de prevenir la dislèxia. Segons Perelló, “una societat rica d'esperit és aquella capaç de veure que la millor inversió que pot fer un país és en educació”.

Catherine Perelló va passar de psicòloga a l'escola, de *pacificadora* entre mestres, mares, pares, alumnes, a posar pau entre els col·lectius més diversos. Un cas d'abusos sexuals la va portar a formar-se en Psicologia Jurídica i el contacte amb advocats interessats en ajudar la gent, a implicar-se en el desenvolupament de l'àmbit de la Mediació. Per Catherine Perelló, la Mediació és “resoldre conflictes per la via del diàleg i el consens”; es tracta de que “la gent aprengui el punt de vista de l'altre i sigui capaç de posar-se al seu lloc”. Encara que es parla de Mediació sobretot en relació amb l'àmbit familiar, es pot aplicar a tots els terrenys, com la Mediació ambiental. Perelló assenyala que aquesta és una especialitat de futur perquè “als conflictes medioambientals hi ha moltíssimes parts

implicades i els advocats no saben per on començar; la Mediació proposa parlar amb tots alhora”.

En Mediació s'ha de treballar molt estretament amb els advocats i això pot crear conflictes de competències. Però aquest fenomen és una constant en la pràctica de la Psicologia en general, ja que també es plantejen problemes amb disciplines com Pedagogia, Treball Social, Logopèdia i, sobretot, Psiquiatria. Tradicionalment la relació amb la Psiquiatria no ha estat bona, perquè “els psiquiatres no ens han valorat”, diu Begoña Odriozola, “i hem de ser nosaltres que hem de demostrar constantment que podem ajudar”. La col·laboració és imprescindible i, de fet, Odriozola reconeix que la situació està canviant. Catherine Perelló opina que la col·laboració amb professionals diversos és “apassionant, és més enriquidor, t'ajuda a replantejar-te les teves seguretats, els punts forts, t'aporta una altra mirada. A més, la formació en el futur, a més de continuada, haurà de ser cada dia més àmplia i multidisciplinària”. ■

El Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya On les psicòlogues són majoria

L'any 1985 neix el Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya (COPC), després que la Secció de Psicòlegs de Catalunya es desvinculés del *Colegio Oficial de Psicólogos*, creat l'any 1979. La intenció, ara com abans, és defensar l'exercici professional i potenciar la imatge social dels professionals de la psicologia, aconseguir el seu reconeixement social i la seva pluralitat.

El COPC agrupa 7.907 professionals de la Psicologia, d'entre els quals hi ha 6.163 dones i 1.744 homes. Fins el juliol passat, presidia aquest organisme una dona, Montserrat Ferraro, que en les noves eleccions va ser substituïda per Jaume Almenara, l'actual degà que treballa amb una Junta de Govern majoritàriament femenina: 4 homes i 6 dones.

El COPC té un Consell Professional que s'estructura a partir de seccions i comissions segons les especialitats i

interessos dels col·legiats i col·legiades. Actualment estan en marxa les seccions d'Alternatives de Resolució i Gestió de Conflictes, Psicologia Clínica i de la Salut, Psicologia de l'Educació, d'Intervenció Social, de les Organitzacions i Treball, Jurídica; i les comissions de Psicologia de la Dona, de l'Esport i de Seguretat Viària. Cada secció i cada comissió s'organitzen en grups de treball al voltant d'aspectes concrets sobre els quals investiguen, publiquen articles, proposen cursos de formació, etc.

Entre els serveis que ofereix el Col·legi destaquen l'assessorament fiscal i jurídic, assegurança, assistència sanitària, borsa de treball, connexió a internet, biblioteca i centre de documentació, el Full informatiu i un gran nombre d'activitats formatives. A més, a finals de 2001 es va posar en marxa l'Espai Jove per tal que els estudiants dels dos darrers cursos de la carrera puguin començar a integrar-se a la professió.

Mantenir i fomentar relacions amb les institucions és fonamental pel COPC i, entre moltes altres, aquest organisme està present a l'Institut Català de la Dona. El Col·legi està representat a la Comissió Permanent Interdisciplinària contra la Violència de Gènere des d'on s'ha treballat en l'elaboració, control i avaluació d'un Pla Integral contra la violència de gènere. ■

DADES DE COL·LEGIACIÓ PER SEXES AL COL·LEGI DE PSICÒLEGS

	1998	%	1994	%	2002	%
Homes	1.451	39%	1.015	26%	1.737	22%
Dones	2.285	61%	3.168	74%	6.171	78%
Total	3.736		4.283		7.908	

Leonor Carrasco, responsable d'ELECTA

“Com a Tècnic en Selecció de Personal hi ha força dones, però no arriben a alts càrrecs.”

FOTO ESTHER SANROMA

Leonor Carrasco va donar vida l'any 1997 a Electa, una consultora en Recursos Humans, especialitzada en selecció i avaluació de personal. Leonor Carrasco encapçala un equip de quatre dones, que la bona situació econòmica havia fet créixer fins a sis l'any 2000, però, com diu Carrasco, “si hi ha crisi es nota de seguida” i per això tornen a ser quatre.

En aquests cinc anys han aconseguit un prestigi i un reconeixement de la seva feina que es palesa amb la fidelitat de diversos clients. A més, demanen els seus serveis empreses de tot tipus: multinacionals nord-americanes, empreses espanyoles amb presència internacional, petita i mitjana empresa; del sector farmacèutic, de la comunicació, la publicitat, les noves tecnologies. El que Carrasco sí considera important és no treballar amb empreses que es facin la competència entre elles.

L'element diferencial d'Electa és la seva preocupació pel candidat. No només l'empresa ha de quedar satisfeta, afirma Carrasco: “Ens basem en un procés doble: l'empresa selecciona el candidat, però també el candidat escull l'empresa on vol treballar. Això proporciona un èxit segur”. La seva atenció als candidats arriba fins a comentar amb ells les proves psicotècniques

durant les entrevistes. D'aquesta manera, encara que el procés resulti més llarg i elaborat, aconsegueixen desdramatitzar-lo. Carrasco afegeix que plantegen “un procés de selecció molt obert i transparent”.

Electa es mou en un sector molt competitiu i amb molt d'intrusisme, ja que es fa selecció de personal des de les auditors, els despatxos d'advocats, fins i tot les ETT. Leonor Carrasco assenyala que la confiança és un element fonamental i les empreses recórrer a qui tenen confiança, sigui l'advocat, l'auditora o la consultora en RR.HH.

La presència de psicòlogues té un cert pes en aquest sector, però Carrasco matisa: “Com a Tècnic en Selecció de Personal hi ha força dones, però no arriben a alts càrrecs. Els homes sí cerquen posicions més altes als organigrames empresarials”. D'altra banda, les psicòlogues emprenedores creen petites consultores que es conformen amb mantenir la cartera de clients, mentre que els homes creen grans empreses que cerquen creixements espectaculars. Carrasco atribueix la modèstia de les empreses de dones a voler compaginar feina i família. A Electa, aquest equip de dones segueix lluitant per mantenir i millorar la seva posició al mercat. ■

Mercè Pérez Salanova

Mercè Pérez Salanova és tot un referent dins la professió. Va participar en la creació del COPC i, de fet, és la col·legiada 0001. Des del seu càrrec com a Directora de Programes de Serveis de Proximitat a la Diputació de Barcelona treballa en projectes per millorar la qualitat de vida de la gent gran. Des de les aules de la Universitat Autònoma transmet a futurs psicòlegs i psicòlogues eines perquè puguin millorar les condicions de vida de les persones grans.

“Ens equivoquem si pensem que hi ha d’haver una imatge única del psicòleg”

Per què va estudiar Psicologia?

Perquè m'interessava comprendre com era el comportament de les persones, de quina manera podíem explicar-nos com les persones inter-venen en la realitat, canvien, fan la seva vida... A mi m'interessaven les persones, com a individus singulars, però també les seves relacions socials.

Com va començar a la professió?

En primer lloc vaig treballar en un projecte que vaig dissenyar per la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes per preparar programes de cursos i conferències segons els interessos i les mancances dels pares i mares (relació amb els adolescents, etc.). L'any 1978 vaig començar a treballar en el que ara és la meva especialització, el camp de l'Envel·liment i la gent gran. En aquest sentit, ha estat molt important per a mi una acció que va començar l'any 1988 i que encara perdura, que és el Consell Municipal de Benestar Social. Aquest òrgan recull la participació de sectors molt

diversos de la ciutat i s'organitza a partir de grups de treball, entre els que està el de Gent gran que coordino. En aquest grup conflueixen associacions de gent gran, entitats que proveeixen serveis, fundacions, representants de col·legis professionals, experts des de les universitats, etc. L'objectiu d'aquest grup és fer propostes i debatre-les, per presentar-les al Plenari del Consell i si s'escau al Ple de l'Ajuntament o a la institució que correspongui. Aquesta experiència és molt interessant per mi, perquè m'ha permès aprendre molt i a més, sentir que formava part d'un procés de construcció col·lectiva d'un intent de comprendre què significa envellir.

A més està present a la Universitat. Com és aquesta col·laboració?

Sí, al 1992 inicio la meua activitat com a profesora associada a la Universitat Autònoma, des de l'àrea de Psicologia Evolutiva, i he posat en marxa un Postgrau en Psicologia i Envel·liment, un programa molt orientat a aportar eines per a que els psicòlegs, així com d'altres lli-

cenciats interessats, puguin intervenir en l'àmbit gerontològic. També a l'Autònoma hem posat en funcionament una sèrie de programes que obren la comunitat universitària a la gent gran –a aquells interessats, perquè la gent gran també és molt diversa.

Com s'arriba a ser una “històrica” en la professió?

Suposo que no únicament per una qüestió cronològica. Crec que hi ha dos aspectes, un personal i l'altre històric. A la facultat jo era una persona compromesa amb la lluita per la democràcia; volia transformar i en aquells moments transformar significava enderrocar una dictadura i superar els seus efectes. Això va suposar una militància a la universitat, una feina que em va permetre aprendre moltes coses, però que també em va crear dificultats perquè en un moment donat em van detenir.

Quin va ser el seu paper en la creació del Col·legi?

L'any 1974 vaig acabar la carrera i progressivament em vaig apropar al grup de psicòlegs que estaven inten-

FOTO ESTHER SANROMA

tant tirar endavant un nucli d'organització professional des del marc del Col·legi de Doctors i Llicenciats. Primer em vaig incorporar com a vicepresidenta a la secció professional del Col·legi de Psicòlegs i després vaig encapçalar des de Catalunya la creació d'un primer *Colegio Oficial de Psicólogos de España*, del que jo era la *presidenta* de la delegació de Catalunya. Ja en democràcia, la Llei de Col·legis Professionals ens va permetre crear el Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya, de manera simètrica al d'Espanya.

Cap a on avança la Psicologia actualment?

La Psicologia avança d'una manera multiforme, en diferents direccions i

nivells. Els psicòlegs i les psicòlogues són cada vegada més percebuts, sense que sigui d'una manera massiva, com a professionals que tenen coses a dir i coses a fer en sectors molt diversos de la vida social, individual i col·lectiva: a la mediació familiar, en situacions d'emergència, en educació de nens amb sordesa, en l'envelliment satisfactori, a les organitzacions, etc. Això ens pot fer pensar que no hi ha una imatge clara del psicòleg. Però ens equivoquem si pensem que hi ha d'haver una imatge única del psicòleg. Les nostres aportacions són molt diverses i en camps molt diversos. Ja no es té de nosaltres una percepció lligada només al tractament i la cura de les persones, o a situacions de dificultat o de

dèficit. Cada vegada estem més vistos com a promotors de benestars individuals i col·lectius.

Pel que fa a la posició de les dones a la Psicologia...

Hi ha una clara sobrerrepresentació de gènere que observes a la pròpia facultat. Hi ha moltes dones a Psicologia, perquè reproduïm en les eleccions professionals components d'atribució de gènere que tenim socialment. Tendim a fer eleccions professionals que signifiquen tenir cura de les persones, que generen benestar als altres. Caldria veure què peculiaritza els homes que estudien Psicologia o que treballen com a psicòlegs. Caldria reflexionar sobre què representa la pràctica professional pels homes i per les dones. ■

“Hi ha moltes dones a Psicologia perquè reproduïm en les eleccions professionals components d'atribució de gènere que tenim socialment”

...PSICÒLOGA

Per **Victòria Sau**

Continuar aprenent

La meua professió d'origen és la d'escriptora. Me la vaig atribuir entre els 7 i 8 anys durant la Guerra Civil espanyola. Quan el DNI encara incloïa la dada de la professió, sent ja psicòloga, feia constar "escriptora". No va poder ser com jo volia, però va ser-ho malgrat tot. Després vaig voler ser periodista, recent fundada l'Escola Oficial de Periodisme per en Juan Aparicio. Vaig aprovar l'examen d'ingrés i vaig realitzar el primer any a l'Ateneu de Barcelona, durant el curs acadèmic 1953-54. La carrera era de tres anys i no vaig poder continuar-la per raons personals, sobretot econòmiques.

Amb el temps, em vaig adonar de què el que realment m'atreïa del periodisme era la meua passió d'informar. Encara que la informació no ho és tot, és un primer principi per a mi molt important que no he deixat d'utilitzar de forma crítica, tant en el camp de la docència com de la psicologia individual. A mida que anava descobrint les meves pròpies ignoràncies, fruit d'anys culturalment foscos en aquest país, m'adonava de la de les altres persones. Em semblava que la gent flotava, com perduda, en les tenebres del no saber. Per sistema, no feia preguntes, perquè donava per suposat que cap persona em donaria la resposta. Jo, únicament, m'ajudava de llibres; només després, com a psicòloga, vaig recuperar també a les persones.

La disciplina de Psicologia ha sigut molt reaccionària, però em va ensenyar força i ho vaig passar molt bé a les aules, primer aprenent i més tard ensenyant. En l'interí (1965-1970), vaig descobrir el feminisme. Va ser com el descórre's el darrer vel de la ignorància. De sobta, tot quedava clar i el no saber, en tot cas, passava a ser alguna cosa purament formal. Tot el que havia après i viscut fins llavors va tenir sentit.

Aquest bagatge em va ser de gran utilitat en l'exercici de la psicologia privada, i li va proporcionar unitat a la meua triple visió professional. I allà vaig continuar aprenent, de les dones i també de bastants homes. Entre altres coses, que hi ha molt de bé en l'ésser humà, encara que l'ordre patriarcal s'entesti en fer-lo miques, i a vegades ho aconseguixi. ■

FOTO PILAR AMERICH

Victòria Sau ha estat tocada amb el do de la curiositat. Com el nostre mite d'origen, l'Eva del paradís, ella també ha volgut menjar de l'arbre del coneixement i per això s'ha cruspit tantes pomes com ha calgut per poder saber del bé i del mal.

Tenia tan clar de ben petita que el que volia era explicar i explicar-se que es va dotar de les eines del coneixement: es va llicenciar en Filosofia i Ciències de l'Educació i també en Història Contemporània, i a punt va estar de convertir-se en periodista. Però aquesta seva impenitent curiositat la va conduir cap als misteris de la conducta i de la ment humana i, un cop assumida la seva condició de psicòloga, es va doctorar amb un innovador treball sobre la menarquia.

Com a professora universitària va introduir l'assignatura "Psicologia diferencial del sexe i del gènere", la qual continua en el programa docent des del curs 1992-1993.

Un dels camps on més ha destacat Victòria Sau ha estat en el de la teoria feminista. Cal recordar que el seu primer *Diccionario ideológico feminista*, es va publicar l'any 1981. Darrerament (l'any 2001) n'ha publicat una versió ampliada i corregida, però en aquell llunyà 1981, el seu diccionari es va convertir en un referent per l'incipient teoria feminista que tot just s'iniciava en el nostre país. Altres llibres seus han estat *Ser mujer, fin de una imagen tradicional*, Icaria, (1986; 1993 2ª ed.), *Aportaciones para una lógica del feminismo*, La Sal (1986), *El vacío de la maternidad*, Icaria (1995), *Psicología diferencial del sexo y el género*, coautora amb la Dra. Maria Jayme, Icaria (1996) i *Reflexiones feministas para principios de siglo*, Horas y horas (2000).

En tota la seva obra escrita i en les moltes conferències que ha donat ha destacat sempre com una pensadora original amb capacitat per sintetitzar diverses disciplines en una aproximació feminista.

Gràcies a la seva mirada i al seu treball ara entenem molt millor quina és la situació de les dones en el patriarcat. Gràcies a la Victòria Sau moltes de nosaltres som una mica més sàvies i bastant més lliures. ■

Elvira Altés

ADONAT: un projecte pioner per a la igualtat d'oportunitats i el desenvolupament local

Les dones com a motors de l'economia

Cinc ciutats europees, encapçalades per Viladecans, van posar en marxa l'any 1998 un projecte innovador que, poc més tard, va rebre una important subvenció dins del Programa de cooperació interregional interna RECITE II, de la Direcció General Regió de la Unió Europea.

Ara el projecte ha arribat a la recta final amb un balanç molt positiu i un munt d'experiències que han permès a dones de diferents localitats europees desenvolupar-se professionalment.

Problemàtiques comunes i molta complicitat

Les cinc ciutats, a més de Viladecans, són la francesa Belfort, la portuguesa Faro, la italiana Molfetta i l'asturiana Grado. Tal i com explica la responsable del projecte, Carme Pérez Figueras, no va ser casual que emprenguessin l'aventura de portar un projecte de forma compartida: "Temps enrere, nosaltres ja havíem treballat de forma conjunta, col·laborant i compartint experiències, per tant, la gràcia d'iniciar aquest projecte conjunt era que ja hi havia complicitats prèvies i sabíem que, tot i les dificultats, podríem treballar plegats, de forma que els coneixements d'uns els podrien aprofitar els altres".

El nom del projecte, ADONAT, tal i com l'explica la responsable tècnica de Viladecans, Raquel Saco, pretén que les dones, en sentir-lo, *se n'adonin* que emprendre és possible, també per a elles, és a dir, que prenguin consciència del ventall de possibilitats que tenen per a

desenvolupar-se professionalment i convertir-se en motors de l'economia i del desenvolupament local.

El projecte ADONAT ha treballat amb una metodologia innovadora per a potenciar la participació activa de cadascuna de les cinc ciutats, de forma que totes cinc fossin corresponsables de les accions i productes elaborats finalment. La manera de distribuir la feina ha estat a través de sis comissions temàtiques que han actuat en l'àmbit del comerç, la creació d'empreses, la rehabilitació de centres urbans, el turisme, els serveis de proximitat i els Centres de Recursos adreçats a dones per a promoure la Igualtat d'Oportunitats.

Així, a l'hora de la posada en pràctica del projecte, les ciutats sòcies han posat en comú tant els objectius globals del projecte com l'organització de les accions transnacionals, en funció de les competències i capacitats de cadascun dels socis. Per tant, cadascuna de les ciutats ha estat la responsable principal, d'acord amb les seves capacitats i experiències prèvies, d'aquestes comissions temàtiques que han donat productes concrets, útils i aplicables a la resta de les ciutats, productes i treballs que cercaven la complementarietat i la interrelació amb els objectius dels projectes locals.

Aquesta cooperació interregional ha aparegut com la fórmula més adequada per a economitzar energies i recursos i, sobretot, per a facilitar la resolució de problemes i el bon desenvolupament del projecte a través de l'intercanvi d'experiències, mètodes i sistemes de treball i d'intervenció.

Objectius generals d'ADONAT:

- » la creació i el desenvolupament de Centres de Recursos per impulsar la igualtat d'oportunitats
- » posta en marxa de nous dispositius de treball per a dones
- » valoració de les tasques tradicionalment femenines
- » impulsar la creació d'empreses gestionades per dones
- » afavorir la cooperació intrarregional i interregional de les dones emprenedores i empresàries
- » promocionar les potencialitats endògenes dels cinc territoris associats
- » aprofundir i consolidar les relacions amb els agents locals com a estratègia de desenvolupament local

Les ciutats protagonistes: cinc perfils i

Belfort
Amb l'objectiu de difondre les metodologies i els sistemes d'organització i funcionament dels Centre de Recursos de Belfort, a la ciutat francesa es va crear la Comissió temàtica que tractava el tema dels centres d'aquesta mena que incentivessin la Igualtat d'Oportunitats

Belfort

Aquest municipi de l'est de França es caracteritza per la seva gran activitat industrial, especialitzada en la construcció de motors de tren, de turbines de gas, automòbils i material informàtic que, a partir dels anys 80, ha conegut una profunda crisi. Com a resultat, ha crescut el nombre d'aturats a la zona. A més, a la crisi econòmica s'ha afegit l'arribada de població estrangera, especialment del Magrib. Aquest context ha provocat el naixement de barris formats per un alt percentatge de població exclosa socialment i cultural on hi ha dones amb dificultat d'accés al món laboral, tot i les seves qualitats de polivalència, capacitat d'adaptació i integració. Moltes vegades, les dificultats en la inserció social i econòmica s'agreugen, perquè aquestes dones ignoren els seus drets i desconeixen el mercat de treball, l'empresa i el seu funcionament. Els responsables d'ADONAT van detectar aquesta situació en la fase prèvia de la implementació del projecte i es van proposar oferir noves oportunitats a les dones.

Amb l'objectiu de difondre les metodologies i els sistemes d'organització i funcionament dels Centre de Recursos de Belfort, a la ciutat francesa es va crear la Comissió temàtica que tractava el tema dels centres d'aquesta mena que incentivessin la Igualtat d'Oportunitats. La intenció de fons ha estat la de valorar els treballs que tradicionalment duen a terme les dones i aprofitar-los en forma de projectes professionals conduïts per elles mateixes. Un dels productes finals de la feina del francès ha estat una Guia metodològica del Centre de Recursos ADONAT que pot aplicar-se als altres territoris.

Faro

Faro és una localitat del sud de Portugal i capital de la regió de l'Algarve. Compta amb una població d'estudiants nombrosa i un gran espai comercial. El total d'habitants sobrepassa els 60.000. La seva economia es basa en el sector serveis i presenta una taxa de desocupació del 4,7%, essent les dones les més desa-

favorides, ja que més del 6% són a l'atur.

Les Comissions temàtiques que van treballar a la ciutat del sud de Portugal s'han dedicat a promoure l'autoocupació i la creació d'empreses en l'àmbit de la promoció i el desenvolupament del territori, i al disseny d'estratègies per a la reactivació del petit comerç de proximitat. Fruit de les experiències i la feina desenvolupada és la Guia de màrqueting.

Molfetta

Aquesta és una ciutat situada a la costa sud del mar Adriàtic italià. Si bé durant la primera meitat del segle XX, la producció més destacada era artesana, a partir de la segona meitat, va créixer la producció al voltant de la marina mercant, però les darreres crisis econòmiques van afectar molt el teixit socioeconòmic. A més, van començar a arribar immigrants del nord d'Àfrica i d'Albània.

La seva població és del voltant de 67.000 habitants, dels quals, hi ha 23.000 dones que són població activa. La taxa d'atur és de gairebé el 20%, i les dones són les que més manifesten la voluntat de trobar feina.

Els responsables locals d'ADONAT van voler reconstruir el teixit productiu fomentant la cultura empresarial, especialment entre els joves, i per això es van fixar dos eixos d'actuació. D'una banda, la potenciació del mercat de caràcter regional a través de la pesca autòctona, l'agricultura i el conreu de fruites, així com la promoció del turisme amb la revaluació del patrimoni. I de l'altra, la creació de nous instruments de planificació territorial.

Pel que fa a la comissió temàtica italiana, s'ha dedicat, sobretot, a reactivar centres històrics a través de la creació d'activitat econòmica. I en aquesta reactivació i promoció econòmica, les dones han estat les grans protagonistes, mitjançant l'autoocupació en forma de creació de comerços en el nucli històric de la ciutat. Un dels productes que han sorgit de l'experiència és la Guia de reactivació dels centres històrics.

Faro
Les Comissions temàtiques que van treballar a la ciutat del sud de Portugal s'han dedicat a promoure l'autoocupació i la creació d'empreses en l'àmbit de la promoció i el desenvolupament del territori, i al disseny d'estratègies per a la reactivació del petit comerç de proximitat

Molfetta
Les dones han estat les grans protagonistes, mitjançant l'autoocupació en forma de creació de comerços en el nucli històric de la ciutat

Reunió dels responsables del projecte a la ciutat de Faro

un objectiu comú

Grado

Grado és un petit municipi asturià de 12.051 habitants que fa de cap comarcal d'una zona de 24.000 habitants. La seva població està molt envellida i, durant els darrers anys, s'està produint un despoblament progressiu del món rural cap a la capital del municipi.

La localitat es caracteritza per una estructura econòmica agrícola i ramadera i per un sector comercial que creix paulatinament. El municipi asturià presenta una gran potencialitat per la situació geogràfica, ja que la majoria de la població asturiana es troba en l'anomenat "triangle central", format per Oviedo,

Gijón i Avilés, a només 25 quilòmetres de Grado. D'aquí que, a través del projecte ADONAT, Grado s'hagi proposat treure partit de la riquesa paisatgística i territorial mitjançant la promoció del turisme rural, un dels nous jaciments de treball de la comarca, junt amb el comerç de proximitat i el sector agroalimentari.

La majoria de la població activa té entre 25 i 54 anys i representa el 37% del total de la població de Grado. La taxa de desocupació és del 18,10%, afectant sobretot als menors de 30 anys i amb grans diferències segons el gènere. Així, el 15,26% d'aturats són homes, mentre que les dones en igual situació arriben al 23,7% del total. En aquest context és fàcil entendre que, prèviament a la posta en marxa del projecte ADONAT, el 60% de les demandes de treball les fessin dones.

Atesa la precarietat laboral de les dones de Grado, la comissió temàtica es va proposar com a primer objectiu la promoció de l'autoocupació i generació de microempreses. En aquest sentit, destaca la creació d'un centre de Recursos que possibilita la participació de les dones i la seva integració a la vida econòmica i social del municipi. A la vegada, els asturians van posar-se com a fita facilitar l'intercanvi d'experiències entre emprenedores i empresàries del partenariat, mitjançant la participació a fires temàtiques i diferents jornades. Per això, la comissió del projecte a Grado ha elaborat un vídeo de recursos per a cercar feina on es mostren diferents camins d'accés al mercat de treball i les diverses oportunitats de negoci que ofereix el municipi, així com també les passes a seguir per a la creació d'empreses. Al mateix temps, durant el període que ha durat el projecte, la localitat asturiana ha produït un directori de recursos del territori.

Viladecans

El municipi líder del projecte està situat a 12 quilòmetres de Barcelona, a la zona costera de la comarca del Baix Llobregat. La ciutat catalana té uns 57.000 habitants i és població jove, atès que gairebé el 50% dels habitants del municipi són menors de 30 anys. Pel que fa a la taxa d'atur juvenil i femení, Viladecans té una de les més altes de la comarca del Baix Llobregat.

En l'inici del projecte, el municipi comptava amb més d'un miler d'empreses, de les quals el 95% eren petites i mitjanes (PIMES) i micropimes. D'aquestes, el percentatge més alt (58%) pertanyien al sector terciari. Les activitats coordinades des de les administracions i els agents socials durant els darrers anys havia fet que el municipi rebaixés les taxes d'atur. Tot i això, els responsables d'ADONAT de Can Calderón -el Centre de Promoció Econòmica on se situa el centre de recursos ADONAT a Viladecans- van detectar dos punts preocupants pel futur desenvolupament del municipi. D'una banda, la manca de solidesa del teixit econòmic, massa dependent de la construcció, i la poca consolidació del sector terciari. I, d'una altra, la forma com afectava l'atur a les dones (12%), molt més que als seus companys (6,75%).

Els eixos d'actuació d'ADONAT van ser: la creació de Zones d'Activitat Econòmica per aconseguir infraestructures que consolidessin el comerç local, reestructurar zones del casc urbà i generar espais de connexió entre les zones industrials i urbanes, la creació de llars d'infància i d'un centre per a l'atenció de la gent gran, la projecció de zones d'oci relacionades amb el comerç, i els serveis i la promoció de la ciutat per a situar-la com a lloc agradable on viure i treballar al costat de la ciutat comtal.

Amb aquests objectius en ment, la ciutat catalana líder del projecte ha portat a terme el foment de l'autoocupació, especialment en el camp de les empreses de serveis a les persones i del comerç de proximitat.

Grado
Els asturians van posar-se com a fita facilitar l'intercanvi d'experiències entre emprenedores i empresàries del partenariat, mitjançant la participació a fires temàtiques i diferents jornades

Viladecans
Una de les conseqüències del treball de l'equip de Viladecans ha estat la creació de l'Associació de Dones Emprenedores i Emprenedores (ADEE), que va néixer el juny de 2000 amb 13 sòcies fundadores i que, hores d'ara, ja compta amb més de 50 associades

Una de les conseqüències del treball de l'equip de Viladecans ha estat la creació de l'Associació de Dones Empresàries i Emprendedores (ADEE), que va néixer el juny de 2000 amb 13 sòcies fundadores i que, hores d'ara, ja compta amb més de 50 associades. La iniciativa va ser compartida per les ciutats de Molfetta, Grado i Belfort (a Faro ja existia un bon nombre d'entitats amb objectius semblants), de forma que dones de totes les ciutats han pogut compartir experiències en seminaris, fires i congressos. I tot i la dificultat d'aquestes emprendedores per sortir endavant i compaginar el desenvolupament professional amb les responsabilitats familiars, el temps ha demostrat que s'han convertit en llocs de suport mutu, han motivat negocis portats per dones, han afavorit l'intercanvi de coneixements i informació, han valorat la imatge de les empreses i han millorat la competitivitat. A la vegada que ha crescut l'associació, ADONAT ha recolzat iniciatives com la Fundació Domicília, que funciona a través de l'intercanvi de xecs de serveis.

Pel que fa als materials més destacats que la comissió temàtica de Viladecans ha aportat al projecte, són un pràctic CD Rom titolat *De la idea a l'empresa* i una guia de Bones Pràctiques Aplicades a la Creació de

Microempreses. El manual pretén ser un instrument útil per a totes aquelles persones emprendedores relacionades laboralment amb el desenvolupament territorial i la creació d'empreses, aportant idees i experiències innovadores que estimulin la generació d'intercanvis, comentaris i suggeriments.

Balanc de l'experiència

Els resultats del projecte són més que evidents i les xifres només poden mostrar part del que s'ha aconseguit al llarg de més de quatre anys de cooperació de les cinc ciutats europees. Per exemple, a la base de dades d'ADONAT hi figuren més de 20.000 dones que s'han beneficiat de la xarxa, 1.500 dones han aconseguit inserir-se al mercat laboral en empreses ja existents i més de 90 empreses han estat creades per dones sota l'assessorament de tots els responsables del projecte.

El fet és que l'experiència d'ADONAT ha estat una aposta que s'ha tirat endavant gràcies a la voluntat i la constància de persones de diferents punts d'Europa, coordinades per la ciutat de Viladecans, i ha redundat en les persones i les ciutats a nivell local, amb especial atenció a la integració de les dones en la vida econòmica dels seus municipis. ■

Marta Ortega

Una nova cultura pel desenvolupament

Carmen Pérez Figueras
Responsable del projecte ADONAT

Per a mi, treballar en el projecte ADONAT ha estat un temps força enriquidor, a més a més d'esgotador. Un esgotament dolç que prové de la sensació d'abocar tots els esforços i les energies per provocar l'avançament. A vegades, ha fet falta molt coratge per tirar endavant. Hem sobreviscut a canvis de governs locals, a canvis en els equips de treball. La pròpia Comissió Europea ha efectuat canvis importants que ens han afectat de manera important. I, malgrat tot, l'entusiasme del treball no ha decaïgut.

Crec que ha emergit una nova cultura del desenvolupament del territori a través de les accions que ha realitzat aquest projecte. Ara podem dir que aquestes cinc ciutats, que algunes d'elles no eren ni les més importants ni les més pròsperes del seu voltant, han experimentat unes experiències noves que les han enriquit. Penso

en les associacions i clubs de dones, els comerciants, els professionals de l'administració local i en els responsables d'aquestes administracions que configuren aquesta xarxa ADONAT.

Crec que puc afirmar amb orgull que hem creat una xarxa a la que li batega un únic cor amb molta força i vivacitat. Que podria continuar treballant durant més temps i continuar elaborant propostes i

productes útils per a les dones. I vull dir que ho seguirem fent-ho, perquè la cooperació interregional ha trobat en la xarxa de les ciutats ADONAT una plataforma idònia per realitzar polítiques de desenvolupament de les ciutats europees.

Les persones que creiem en això anomenat la "construcció europea" pensem que les ciutats són un instrument idoni per entrellaçar la ciutadania i les cultures. ■

Carmen Pérez amb un grup de dones a la Fira de Mostres de Grado

Salut i seguretat en el treball: una nova estratègia

La Comissió Europea s'oblida d'aplicar la perspectiva de gènere

El mes de juliol ha estat especialment greu pel que fa a accidents laborals a Catalunya, amb nou morts en una sola setmana. Quan es parla de la salut i la seguretat en el treball, molts cops no ens ve al cap el treball femení: pensem en els paletes, els miners o en altres professions amb poca presència femenina. I, en canvi, cal fer-ho, com ho ha fet la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat d'Oportunitats del PE, quan ha opinat sobre la nova estratègia de la UE sobre la salut i la seguretat en el treball (període 2002-2006), que serà aprovada probablement el mes d'octubre.

La salut i la seguretat constitueixen un dels sectors principals de la política social i, des de finals dels 70, han originat un conjunt important de legislació europea. Tot i que hi ha una tendència general a la baixa en el nombre d'accidents laborals (ha disminuït prop d'un 10% entre 1994 i 1998), des de 1999 en alguns Estats i en determinats sectors hi ha un increment preocupant, i les xifres globals continuen sent altes: 5.500 morts i 4,8 milions d'accidents que han suposat una incapacitat de tres o més dies (xifres d'Eurostat per al 1998). Els països candidats tenen una mitjana d'accidents sensiblement superior que els de la resta de la UE. Amb la nova estratègia es vol posar al dia la normativa i abordar perills com les "novatades", la violència en el treball i les situacions d'estrès, passant d'un plantejament purament físic a un plantejament més global sobre el benestar en el treball, que inclou els riscos socials i psíquics.

Cap acció concreta per avaluar els riscos específics femenins

El percentatge de dones en el mercat laboral és cada vegada més gran, i molts dels sectors laborals amb més presència femenina estan mal remunerats i són de caràcter

precaris. Però, tot i que en la proposta de la Comissió Europea hi ha un subapartat on es parla de la integració de la perspectiva de gènere en l'avaluació del risc, no es proposa cap acció concreta. Segons el principi d'integració de la igualtat de tracte entre homes i dones en el conjunt de les polítiques, la perspectiva del gènere hauria d'haver estat present en tota la proposta. En canvi, per exemple, quan es parla dels riscos especials del treball a temps parcial o del treball temporal, no es valora que un ampli percentatge en aquest sector són dones. Segons Eurostat, l'any 2000 la mitjana de la UE va ser d'un 14,5% de les dones en treball temporal. Espanya és la capdavantera: un 34,6%.

També hi ha d'altres àrees on cal tenir en compte la situació de les dones. La comissió del PE demana la inclusió del sector del treball domèstic, exclòs de la proposta, i una especial atenció per a les persones –en un alt percentatge, dones– que treballen a casa fabricant una àmplia gamma de mercaderies i a les dones en l'agricultura. Cal no oblidar, a més, que en algunes feines la falta de normes de protecció pot arribar a ser un impediment perquè s'hi incorpori la dona.

Ahora, sembla imprescindible tenir en compte que compaginar una feina remunerada amb les responsabilitats familiars suposa una doble càrrega de treball i que cal desglossar per sexes les estadístiques sobre problemes de salut i accidents relacionats amb el treball.

Una proposta important va ser la revisió feta l'any 2000 de la directiva de 1992 sobre la seguretat i la salut en la feina de la treballadora embarassada, que ha donat a llum o està en període de lactància. Avui no se sap encara tot sobre problemes de salut reproductiva com la infertilitat, l'avortament espontani o

un pes baix en néixer, però no és agosarat pensar en alguns perills químics i físics al lloc de treball. Se sap, per exemple, des de fa més de 100 anys, que el plom crea problemes d'aquest tipus en les dones que treballen amb ceràmica.

És innegable, per tant, que si es vol arribar a l'objectiu fixat a Lisboa d'un nivell d'ocupació femenina del 60% per al 2010, la integració de la perspectiva de gènere en els temes de salut laboral és un element clau. ■

Àngels Espuny

Jillian Evans, Diputada del grup dels Verds/ALE del Parlament Europeu, pel partit galès Plaid Cymru, Vicepresidenta de la Comissió d'Ocupació i Afers Socials i membre de la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat d'Oportunitats. En nom d'aquesta comissió ha redactat l'informe d'opinió sobre la "nova estratègia comunitària de salut i seguretat en el treball" proposada per la Comissió Europea i que discutirà el plenari del Parlament Europeu el mes d'octubre proper.

La pitjor rival, una alt

La poma de la discòrdia

Per **Carmen Alborch**

Fins fa poc temps i durant segles, les dones han estat considerades éssers incomplets, éssers per als demés que només obtenien raó de ser quan s'incorporaven al món masculí; l'home que havíem de conquerir era la nostra prioritat, gairebé la nostra missió exclusiva, ja que ens donava l'estatus social.

No és, doncs, estrany, que hàgim competit per un lloc en aquell ordre de valors i que les dones que no ho assolien sentissin enveja de les escollides. S'ha propiciat la rivalitat entre nosaltres com element necessari per a la supervivència del sistema. Una de les conseqüències de la rivalitat, un dels defectes perversos que provoca és la desvalorització de les dones per les pròpies dones. Hem après, des de ben petites, a competir entre nosaltres, a crear-nos inseguretats. La rivalitat, l'enfrontament entre dones ofereix alguns exemples clàssics, començant per les deesses, recordem que quan es van reunir els déus de l'Olimp en un acte per celebrar les bodes de Tetis i Peleo, la Discòrdia, que no va ser convidada, va deixar una poma entre la fruita amb la inscripció: "Per a les més maca", i immediatament Afrodita, Hera i Atenea van lluitar per ser la més maca, i des de llavors, sembla que hàgim viscut en una necessitat constant de què ens acceptin. Hem interioritzat que som menys que els homes, i per això, a vegades, no trobem valors amb els quals identificar-nos. Serà cert que no hem fet res de què enorgullir-nos? Només som Eva, Pandora, Mesalina, Lascaut? Només monges o bruixes? Encara avui dia qualsevol dona és una enemiga en potència? Sabem ferir a les altres dones, segurament perquè sabem ferir-nos a nosaltres mateixes. Tenim relacions ambivalents i contradictòries entre nosaltres. Moltes coses podrien canviar si entre nosaltres prosperés la confiança, la lleialtat que a vegades consisteix en no considerar als homes sempre més importants. De veritat és impossible invertir l'energia en sentit contrari? Jo crec que ho fem, ho hem fet malgrat la cultura hegemònica. És demanar massa somniar a aspirar amb un suport recíproc i un respecte explícit? Moltes vegades crec i comprovo que aquesta és una aspiració realitzable. La nostra esperança. ■

... DICEN QUE LAS MUJER
SOMOS TAN COMPETITIVA
QUE SÓLO DISFRUTAMOS
CUANDO TRIUNFAMOS
EN ALGO...

...T
SER
FRA

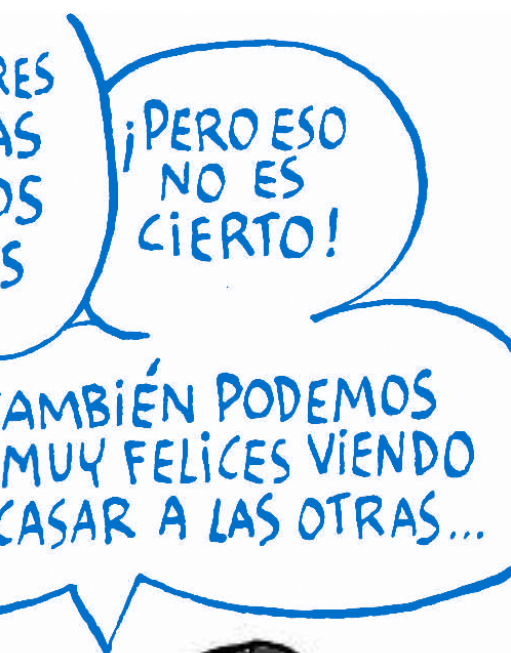

ra dona?

Il·lustració **Maitena**

Moltes amigues

Per **Maruja Torres**

A ny 1955, consell de mare a qui signa aquesta pàgina, que en aquell temps patia d'edat i de quasi tot: "La millor amiga d'una noia és la seva mare". Missatge subliminal: una mare mai et prendrà el xicot, una amiga (una que se'n diu d'amiga; elles són molt falses) sí que ho farà. S'ha de dir que la meua mare, en aquell moment, no s'enrecordava de què existia Lana Turner.

El missatge més subliminal, l'essència mateixa d'aquesta advertència sobre la impossibilitat d'una amistat honesta i sincera entre dones, és que això no resulta possible, perquè nosaltres Sempre acabem barallant-nos per Un home. Es tracta de la típica fantasia sortida de la ment masculina, propagada a través dels segles per aquella gran col·laboracionista del masculisme que és la mare tradicional.

Desenganyem-nos. Les dones només competim entre nosaltres per un home quan no hi ha res millor a la vista pel que s'hagi de competir i quan no gaudim de la paritat necessària que ens permet lluitar obertament per defensar la nostra forma de vida, les nostres idees i els nostres desitjos. I, en aquest cas, poc importa el sexe de l'opositor. Pot ser un cos social, un Govern, la Banca, el president de la Comunitat de Veïns. Home o dona. Què més dóna? No dic que no hi hagi dones que no utilitzin armes de dona per eliminar les seves rivals, ni que no es donin casos de males pècores camuflades de feministes. Però en la lluita de l'individu per millorar les seves condicions de vida i les del seu grup, hem de comptar sempre amb un porcentage de lapès, paràsits, xucladors i lladregots.

Dit això, haig d'afegir que em resulta fàcil estimar les dones de la meua generació. Totes hem estat *allà mateix*. I no necessitem parlar d'això. I la meua millor amiga és moltes amigues. ■

AMPARO MORALEDA

Presidenta d'IBM Espanya i Portugal

“Cap empresa pot renunciar al talent femení, que representa el 50% del talent total del país”

Dona, 37 anys, enginyera industrial. El perfil d'Amparo Moraleda no és precisament l'habitual als alts quadres directius de les companyies espanyoles, on només hi ha un 4% de dones. De fet, només el 24% de les 300 empreses espanyoles amb majors ingressos tenen dones als seus consells d'administració. Són dades que es van presentar a *Global Summit of Women 2002*, on, tanmateix, mig miler de d'empresàries, executives d'alt nivell i polítiques de més de 67 països es van donar

cita a Barcelona aquest juliol. Entre les participants hi era aquesta brillant executiva, Mestratge en Administració d'Empreses per l'IESE, que, després d'entrar a formar part d'IBM al 1988, va culminar una reeixida carrera a la multinacional informàtica amb el seu nomenament, ara fa una any, com a Presidenta de la companyia a Espanya i Portugal, tot sense perdre gens del seu caràcter afable i les seves formes suaus que convencen. Serà aquesta la seva fórmula?

“Crec que és fonamental treballar en un entorn professional on l'important siguin els resultats i no que avanci més qui més temps passi a l'oficina, ja que contra aquest tipus de cultura nosaltres no podem competir”

- El món de la informàtica i les noves tecnologies sembla tradicionalment de domini masculí. Creu que és més difícil per a una dona obrir-se camí en aquest camp?

- El sector de les tecnologies de la informació ha estat un dels de major creixement i expansió en els darrers anys, així que és un món que ha ofert moltes oportunitats professionals, tant a les persones que hem format part de grans corporacions com a aquelles que han creat les seves pròpies empreses, ja que la tecnologia ha estat un element de creació de petits i mitjans negocis de molt d'èxit. Per tant, jo diria que no és un món hostil per a les dones; si mires el panorama directiu del sector, et trobaràs que hi ha moltes més dones del que estem acostumats.

- Quantes dones directives hi ha a IBM?

- A escala mundial no t'ho podria dir, però a nivell d'IBM Espanya som un equip de 6.500 persones, de les quals el 34% són dones i, dels directius, són dones el 19%. Jo crec que són xifres molt positives que demostren l'èxit de la política per a la igualtat d'oportunitats que portem a terme a l'empresa.

- Des del seu càrrec a IBM, ha propiciat mesures per promoure la igualtat o són aquestes les que han contribuït a que una dona, vostè, arribi al càrrec de presidenta?

- La creació d'una cultura d'igualtat d'oportunitats forma part de la cultura de la companyia, no només a Espanya sinó també a nivell corporatiu mundial; des del càrrec que jo ocupo seguim fomentant i impulsant el desenvolupament d'aquestes pràctiques. Ara per ara, totes les companyies lluitem per tenir el millor talent de la indústria; l'èxit de les empreses passa per la capacitat d'innovar i aquesta capacitat està lligada al talent. Cap empresa pot renunciar, doncs, al talent femení, que representa el 50% del talent total del país i, per tant, per a nosaltres representa un objectiu estratègic ser una empresa atractiva i amable per a que les dones puguin desenvolupar la seva activitat professional.

- I com aconseguen interessar les dones en la tecnologia?

- De fet, portem a terme programes que estimulen l'apropament de les dones a la tècnica, ja des de l'entorn dels col·legis; als darrers cursos de l'ESO organitzem activitats a l'empresa denominades *Exite Camps* amb

FOTO ESTHER SANCRIA

l'objectiu de què grups de noies estudiantis es posin en contacte amb la tecnologia, que vegin l'aplicació d'aquesta a diversos àmbits, que se n'adonin de que poden tenir una carrera interessant en aquesta àrea i que pensin en la tècnica i la tecnologia com un mitjà per promoure i facilitar l'avenç de la societat.

- Pensa que tenim una manera diferent de manar els homes i les dones?

- Crec que tenim alguns aspectes que ens diferencien; les dones estem més avesades a compartir coneixements, som millors *coaches* o mentores i estem més inclinades cap al diàleg, cap al consens i al final, crec que dirigir passa per ser un bon líder i aquí entren els matisos sobre què és ser un bon directiu o un bon líder, un terreny comú per a dones i homes: capacitat de catalitzar el talent i de fer que tothom es consideri agent del canvi d'un projecte.

- Perquè creu que només hi ha un 4% de dones en càrrecs directius a Espanya?

- Crec que hi ha un dèficit històric i unes condicions socioculturals que fan que estem on estem; durant molt de temps, en aquest país hi havia una cultura que no afavoria l'avenç i la integració de la dona a l'entorn laboral; hi ha poques dones a llocs directius, perquè fins fa poc no hi havia dones a càrrecs professionals de l'empresa, aquí jo crec que el factor temps i la bona preparació jugaran a favor d'aquest procés.

- Com fa compatible la seva vida professional i la seva vida privada o familiar?

- Aquí la paraula important és equilibri; jo intento portar-ho tot de la millor manera que sé: provo de portar una vida senzilla, visc a prop de la feina, tinc una família meravellosa que m'ajuda amb les dues nenes, tinc ajuda domèstica, i procuro no sortir molt tard de treballar. Així, procuro

passar tota la meua jornada laboral amb els meus proveïdors i clients, i tota la feina de revisar el correu i respondre les cartes ho faig a la nit a casa quan les nenes dormen. En tot cas, és fonamental treballar en un entorn professional on l'important siguin els resultats i no que avanci més qui més temps passi a l'oficina, ja que contra aquest tipus de cultura nosaltres no podem competir; el preu a pagar és massa alt.

- Què pensa de les dones que segueixen el model de comportament dels homes als seus llocs de treball?

- Crec que ja requereix bastant d'esforç ser eficaç i ocupar-te de tot, família, treball, resultats, i, a sobre, no poder ser tu mateixa, no poder vestir com a dona, no poder comportar-se com una dona... això ja és massa demanar, no?

- Quins consells donaria a les dones que vulguin arribar a llocs de poder o de decisió a la seva empresa?

- Diria que no s'autolimitessin, que no ho deixessin córrer simplement pel fet de no provar, que apostin pel que volen i perseverin. És cert que al principi de la vida professional, quan s'ha de compatibilitzar una vida domèstica, els comptes no surten, però... sobretot, s'ha de ser proactiva, no s'ha d'esperar que la sort t'arribi en un paquet sorpresa, les oportunitats s'han de buscar i provocar i aquestes arriben quan estàs treballant i ho estàs fent bé. A l'altre costat de la balança estan les empreses, on els responsables no han de ser en absolut paternalistes amb les dones; les han de deixar prendre decisions per elles mateixes, que els hi permetin d'equivojar-se o d'encertar. Resumint: la clau és estar a una empresa on se't donin oportunitats, tenir clar que vols fer-ho i no deixar-ho córrer a les primeres dificultats. ■

Elena Tarifa

“Hi ha poques dones a llocs directius, perquè fins fa poc no hi havia dones a càrrecs professionals de l'empresa i aquí jo crec que el factor temps i la bona preparació de les dones jugaran a favor d'aquest procés”

PROJECTES LOCALS D'ACCÉS

LES XARXES COM A MOTOR DE CANVI SOCIAL

La importància estratègica de les tecnologies de la informació i la comunicació com a eines de generació, ampliació i consolidació de les xarxes de dones es quelcom que, per a moltes, està lligat a l'objectiu de treballar, des d'una posició feminista i d'esquerres, per fer visible el saber femení i la igualtat d'oportunitats real de les dones.

És un repte polític de la Regidoria de la Dona de l'Ajuntament de Barcelona propiciar l'apropament de les xarxes socials de dones a les xarxes electròniques fomentant així la utilització de les TIC com a eines pel canvi, la creació i la participació.

Al llarg de la història, les dones han anat teixint xarxes de suport personals i socials. La concepció plana d'Internet, on tots els nodes poden generar i difondre informació d'igual manera, la converteix en un espai on les dones poden actuar i relacionar-se de forma més còmoda, un espai, podríem dir, genuïnament femení, especialment tenint en compte les dificultats que troben les dones per participar en les organitzacions tradicionals i jeràrquiques... superant alguns aspectes que en la societat actual suposen una dificultat: la manca de temps (doble jornada, horaris, etc.) i la històrica invisibilitat de la mirada i la creació de les dones.

És fonamental, per tant, impulsar, des de l'àmbit local, xarxes de dones a Internet, com un element clau per la participació i, alhora, per fer visibles les veus de les dones; fomentant així espais propis on les dones comuniquin les seves opinions i es relacionin entre elles. En aquest sentit treballa el projecte ENXARXA'T, guanyador del Premi 8 de març d'enguany, que està construint una xarxa de dones de Barcelona a través de les TIC.

I aquest també és el motiu que l'Ajuntament de Barcelona, des de la Regidoria de la Dona, a través del CIRD i en col·laboració amb els Districtes, posi en marxa la campanya "DONA, CONNECTA'T". La campanya pretén oferir formació i accés gratuït a Internet a totes les dones que estiguin interessades en apropar-se a les TIC. L'objectiu darrer és que cap dona quedi marginada d'un món futur en què, sens dubte, pre-

dominaran les noves tecnologies, però també que s'aprofitin les potencialitats de la xarxa per desenvolupar-se personalment i crear xarxes entre dones que permetin la comunicació, el coneixement i la solidaritat.

En conclusió, la xarxa és un espai ciutadà en el que les dones hem d'actuar. Sortosament, som moltes i diverses i hem d'ocupar i crear espais organitzant-nos en xarxes. Estic segura que això redundarà en el benefici de les dones i promourà el canvi social que propugna el feminisme. ■

Lourdes Muñoz Santamaria

Regidora de Política de la Dona de l'Ajuntament de Barcelona

QUÈ OFEREIX

El CIRD (Centre d'Informació i Recursos per a les Dones) ofereix:

- ◀ Un espai informàtic gratuït per connectar-se a webs d'interès per a les dones
- ◀ La possibilitat de donar-se d'alta del correu electrònic per enviar i rebre missatges
- ◀ Un manual d'autoaprenentatge sobre la utilització del correu electrònic
- ◀ El suport i l'assessorament especialitzat presencial i/o telefònic

Els districtes ofereixen, també, punts de connexió a diferents equipaments per a les dones de la ciutat

Hi ha accions formatives puntuals als consells de dones dels districtes i a grups i entitats de dones

A ON POTS CONNECTAR-TE

CIRD (Centre d'Informació i Recursos per a les Dones)
Avda. Diagonal, 233, 5pl.
08013 Barcelona
Tel.: 93 413 27 21/22/23
Fax: 93 413 27 19
E-mail: cird@email.bcn.es
Web: www.cird.bcn.es
Horari:
de dilluns a divendres,
de 12 a 14,
i dimarts i dijous,
de 16 a 19 h

LA TECNOLOGIA PER COMUNICAR-SE MILLOR

Molts dels actuals invents han nascut d'investigacions amb objectius militars, però, finalment, han acabat arribant a tota la ciutadania. Un exemple clar és el cas d'Internet. Hi ha, però, problemes de fons: les noves tecnologies només arriben a una part de la humanitat. En molts llocs d'Àsia, Àfrica i Amèrica del Sud, per poder parlar per telèfon, per exemple, molta gent s'ha de desplaçar a molts quilòmetres de casa seva, i ha d'esperar molta estona per comunicar-se. Si en una zona rural d'un país subdesenvolupat no hi arriba llum ni telèfon, no hi ha, tampoc, accés a noves tecnologies (i de la gent on hi arriben, una gran majoria són homes).

La lluita per la democratització i popularització de les noves tecnologies, doncs, va lligada a la democratització social i econòmica d'un país. Per tant, de manera paral·lela al treball per avançar en els camps polítics, socials i econòmics, les dones hem de treballar també per l'accés a les noves tecnologies, per formar-ne part, per utilitzar-les, per aprofitar aquests canvis i fer-hi la nostra aportació crea-

tiva. Com abans el telèfon, la xarxa d'Internet, els correus electrònics, els mòbils... poden ser un nou mitjà per comunicar-nos. Les xarxes de dones que treballen pels interessos comuns, ens permeten comunicar-nos, per exemple, amb una associació de dones afganeses, conèixer la seva feina, col·laborar-hi... Un correu electrònic meu, teu, seu i de molts més col·lapsa un govern d'un país africà i impedeix que lapidin una dona. Una xarxa de dones europees ens permet globalitzar la nostra solidaritat. I així, milers d'exemples.

Per això, diem sí a les noves tecnologies i a què les dones hi prenguem una part activa. I, tanmateix, sabem que la comunicació virtual mai podrà substituir la comunicació personal. Com deia un amic meu: "Ja m'agrada que m'enviïs correus electrònics, però el dia que estiguis trista, el correu no podrà reflectir la llàgrima que et baixa galtes avall, i jo no et podré abraçar". ■

Montserrat Tura i Camafreita

Alcaldessa de Mollet del Vallès

A LES NOVES TECNOLOGIES

Un projecte pioner en el món local 30 DONES PARTICIPEN EN TALLERS DE RÀDIO

Es mitjans de comunicació són instruments expressius de grans possibilitats, però sovint desconeguts per part de la ciutadania. L'emissora municipal Ràdio Cornellà, amb més de 20 anys d'existència, sempre ha apostat per apropar aquest mitjà de comunicació local a la ciutadania. Són molts els i les estudiants de la ciutat que durant la seva formació en els centres educatius han visitat la ràdio i l'han conegut de prop i d'ella n'han sortit professionals que ara treballen en grans mitjans de comunicació.

És per això que el Consell de la dona de Cornellà i Ràdio Cornellà, van organitzar el primer Taller de ràdio per a dones. Un projecte pioner en el món local que ha permès que 30 dones (15 en cada curs, un primer d'iniciació i un segon de perfeccionament) coneguin de prop el periodisme i el funcionament d'un mitjà de comunicació com la ràdio local. El Taller va ser impartit pels professionals de l'emissora i els eixos del programa, que va tenir una durada de 10 sessions de 90 minuts cadascuna un dia a la setmana, van ser les classes de teoria i pràctica.

Al llarg de les sessions van tenir l'oportunitat de treballar tots els gèneres radiofònics: l'entrevista, el reportatge, l'informatiu, muntatges musicals, falques publicitàries, així com la realització d'un programa magazine fet per elles mateixes. Les entrevistes que van fer a

diferents col·lectius de la ciutat es van incloure dins la Fira de la Solidaritat de Cornellà

El món del periodisme i de la ràdio han despertat l'interès i la inquietud d'aquestes dones dinàmiques i valentes, que ja havien fet els cursos d'autoestima i expressió oral. Aquest curs els ha facilitat la comunicació amb la ciutadania i les ha apropat al món dels mitjans de comunicació.

Ara el Centre d'Informació i Recursos per a les Dones de l'Ajuntament de Cornellà (CIRD) i Ràdio Cornellà volen donar un pas

més i oferir noves vies de participació que ajudin les dones a utilitzar la ràdio com a eina d'expressió i de comunicació. És per això que a l'octubre 2002 es reprendrà el Taller de ràdio per a dones de Cornellà per tal d'introduir les participants en l'ús d'aquest mitjà com a eina bàsica d'expressió i comunicació. ■

Judith Ibáñez i Vives

Regidora de Salut Pública,
Serveis Socials i Dona
Ajuntament de Cornellà de Llobregat

SOLDADORES, AVUI

La meua professió em permet estar en contacte amb joves que han decidit cursar estudis universitaris tecnològics. De tots ells, les noies són minoria, ja que les enginyeries, l'arquitectura i la informàtica no semblen tenir un excessiu atractiu per a elles. Al comentar aquesta situació amb algunes de les joves, s'identifica en els seus discursos una mica d'amargor, ja que manifesten haver-se sentit discriminades (positiva o negativament) en algun moment, especialment al llarg dels cursos previs al seu ingrés a la universitat.

A aquestes alumnes se'ls pot dir que les

seves experiències són puntuals, que no és l'habitual..., ja que em costa de creure que no sigui d'una altra manera (?). Per a mostra, un botó: alguna noia comenta que quan tenen una serra o un cremador entre les seves mans, els seus professors i professores de tecnologia no els hi treuen l'ull de sobre ("per a què no prenguin mal"), mentre que als seus companys els deixen treballar lliurement.

Tenim una societat realment preparada per acceptar soldadores, fresadors, enginyeres, arquitectes, informàtiques? La resposta me l'ha donada el propi corrector

ortogràfic del meu ordinador, ja que les professions indicades a dalt les assenyalava com a error i em suggereix com a alternativa correcta la paraula en masculí. Pel contrari, no m'indica error en professions com advocades, metgesses, mestres, literates, escriptores, historiadores, infermeres... (Tindrà Bill Gates coneixement d'això que passa?).

Sense comentaris. ■

Núria Salán

Comissió de Noves Tecnologies
Consell Municipal de la Dona de Sant Boi

WOMAN'S NETWORK, FORMACIÓ EN NOVES TECNOLOGIES **"Una experiència enriquidora i positiva"**

Maria José Cervantes, cerdanyolenc de 42 anys i assistent social de professió, va ser una de les participants al curs sobre noves tecnologies de la informació del Programa *Woman's Network*, projecte de formació en noves tecnologies, adreçat a dones més grans de 35 anys i que es va realitzar a Cerdanyola la primavera de 2001. Les 15 participants, van fer el mòdul de "Ràdio" a Cerdanyola, "Premsa" a Barberà i el de "Multimèdia" a Terrassa.

El Programa tenia com a finalitat desenvolupar un conjunt d'estratègies que facilitessin l'apropament i la integració de les dones al món de les noves tecnologies de la informació i ajudar així a resoldre les resistències i els obstacles que interfereixen en el procés global d'incorporació de la dona al món laboral.

María José Cervantes assegura que va ser "una experiència enriquidora i positiva". Explica perquè va decidir apuntar-se al curs: "Des de l'Associació de Dones per la Igualtat, a la qual pertanyo em van comentar la possibilitat d'accedir a aquest curs i vaig veure que era una bona oportunitat de posar-me al dia".

Cervantes reconeix que si per a les dones majors de 35 anys la incorporació al món laboral és difícil, encara ho és més l'accés a les noves tecnologies i la seva utilització com a eina útil per a la feina i també per a la seva vida quotidiana. "Per a mi el més interessant va ser la part d'Internet, correu electrònic i pàgines web, perquè la part més tècnica la van aprofitar més les periodistes que assistien al curs".

Cada vegada més les dones es reincorporen a l'activitat laboral després del permís de maternitat, però fa uns anys no era així,

"quan la dona es casava o tenia fills deixava la feina indefinidament —explica María José—, però ara quan els fills són grans i volen reincorporar-se al món laboral es troben que amb les noves tecnologies tot ha canviat, per això és tan important el reciclatge sobretot en un col·lectiu problemàtic com les dones de mitjana edat".

A l'endemà de realitzar aquesta entrevista, María José començava a treballar en una Oficina de Treball de la Generalitat on, afirma contenta: "Segurament, hauré d'utilitzar les noves tecnologies". ■

*Servei de Mitjans de Comunicació
Ajuntament de Cerdanyola*

PRESENTACIÓ A TERRASSA DEL PROJECTE EUROPEU CITY DONA **Una jornada per promoure la igualtat**

El proper 14 d'octubre tindrà lloc l'acte de presentació del projecte europeu *City-Dona* a Terrassa. Aquest projecte que rep el suport de la Comissió Europea, té com a objectiu fonamental promoure la igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes en el diversos àmbits de la vida ciutadana. Terrassa n'és líder, i hi participen també les ciutats europees de Carpi (Itàlia), Gimarães (Portugal) i Thurrock (Gran Bretanya).

A l'acte hi participaran persones implicades en els diferents àmbits de la ciutat les quals ens presentaran diversos punts de vista i visions ciutadanes que ens permetran definir els temes crítics, relatius a la igualtat, que considerem de major importància per a la ciutat de Terrassa. A més, l'acte comptarà amb la participació de Carmen Alborch, diputada, exministra de cultura i escriptora que ens parlarà del binomi ciutat i gènere, així com amb la intervenció del sociòleg Salvador Cardús, i de la psicòloga Carme Freixa, tots ells presentats per la regidora de Promoció de la Dona, Montserrat Ribalta.

Terrassa, a partir d'aquest acte, iniciarà un procés participatiu, a través de diverses activitats i comissions de treball, a fi de què la ciutadania ajudi a dissenyar i posar en marxa una ciutat compromesa amb la igualtat d'oportunitats entre ciutadans i ciutadanes. ■

Dia: dilluns, 14 d'octubre de 2002

Hora: de 17.45 a les 21 hores

Lloc: Centre Cultural de La Caixa de Terrassa
Rambla d'Egara, 340 – Terrassa

L'acte és obert a tothom. Cal confirmar l'assistència a:
Ajuntament de Terrassa - Promoció de la Dona

Fax: 93.7362071

<http://www.terrassa.org/dona/>

e-mail: citydona@terrassa.org

CIBERNÀRIUM: FORMACIÓ EN L'ÚS I APROFITAMENT DE LES TIC

18.000 dones participen en cursos d'alfabetització digital i d'aprofundiment dels recursos d'Internet

Rosaura Alastruey és una publicista de 29 anys. Durant els estudis universitaris ja va començar a sentir parlar d'Internet, de les noves tecnologies (TIC) i de la Societat de la Informació. Les inquietuds personals per combinar les seves dues grans passions, la informàtica i la publicitat, la van portar a ser una de les 40.000 dones que l'any passat van ser usuàries dels diferents serveis de Barcelona Activa, l'instrument creat per l'Ajuntament per al disseny i execució de les polítiques referents a la promoció econòmica, l'ocupació, la cooperació empresarial i el foment de l'esperit emprenedor, amb un aposta clara per les TIC.

En aquesta publicista, els successius cursos inicials i avançats del Cibernàrium —l'espai de Barcelona Activa que imparteix seminaris gratuïts per conèixer les aplicacions de les TIC i aprendre a utilitzar-les— li van servir per capbussar-se en la gran Xarxa. A través dels cursos *Què és Internet, De viatge per Internet: una navegació eficaç o Arribar a bon port: buscant informació*, la immersió s'havia iniciat. Ara, exercint de *webmanager* en una editorial barcelonina, i amb un contracte indefinit sota el braç, assegura, amb la perspectiva del temps, que sense aquells primers contactes formatius la seva situació podria ser molt diferent, potser estaria esperant el torn per ser atesa en el taulell de les inscripcions a l'atur, o bé pendent de la data d'acabament del contracte laboral.

Com en el seu cas, per a més de 18.000 dones, els cursos impartits l'any passat al Cibernàrium de Barcelona Activa han suposat l'alfabetització digital o bé l'aprofundiment d'uns coneixements ja assolits. Tot i que a aquestes alçades hi ha qui creu que ja no és adient parlar d'alfabetització digital, per a Elizabeth Montfort, directora executiva de Barcelona Activa, encara cal treballar per capacitar grans col·lectius socials, com el de les dones, en l'ús i l'aprofitament de les TIC. Així, per al nou curs es preveu renovar l'oferta del Cibernàrium, consolidar la formació de l'Aula Cisco, implantar una plataforma pròpia d'aprenentatge *online* i inaugurar la XML Academy, que comptarà amb l'aval de l'empresa Software AG. Iniciatives compromeses amb la paritat i amb la incorporació de les dones en tots els programes.

Per a Montfort, però, no es tracta, només, de formar en l'ús de les TIC, sinó que, com a pas següent,

cal generar una reflexió al voltant de les noves oportunitats i valorar-ne la seva idoneïtat. D'aquesta manera, en l'espai de capacitació de dones emprenedores, s'ha incorporat com a eix transversal de formació, no només l'aprenentatge d'informàtica bàsica, com el paquet *Office*, sinó també la recerca eficient a Internet, la pàgina web, el comerç electrònic i la valoració empresarial de la necessitat, o no, de la presència *on line* del negoci.

Un territori lliure d'assignacions sexistes

Segons Montfort, les dones es situen bé en la nova Societat del Coneixement, bé per formació, bé per tarannà. Així, en sectors econòmics emergents destaca l'alta participació femenina en la producció de continguts, equilibrant la clara preponderància d'homes en projectes empresarials de tecnologia o *hardware*.

Com opina Rosaura Alastruey, "és un món nou, en el qual no hi ha encara assignacions sexistes". El que ningú dubta avui dia és que conèixer i saber descobrir les oportunitats que generen les TIC ens pot dur a una nova Societat del Coneixement més equilibrada i més paritària. ■

Núria Masdeu

Posem de cara a la paret: Televisión Española

A càrrec de **La Cantant Calva**

Les esportistes als telenotícies: una *rara avis*

Al mes de juliol es va complir un any de l'aprovació per unanimitat en el Congrés dels Diputats d'una proposició no de llei que plantejava una sèrie de mesures per promocionar l'esport femení. El teòric entusiasme dels congressistes no ha servit ni perquè, formalment, les televisions públiques ofereixin una imatge igualitària a la dona esportista. Un exemple: les "cortinetes", les imatges de presentació de les seccions d'esport dels telenotícies de TVE1 de les 15 hores i de les 21 hores només mostren imatges d'esportistes homes: futbolistes, tennistes...el que es vulgui, però tot homes.

Aquesta absència de la dona esportista és discriminatòria i vulnera tots els principis de tracte igualitari que, se suposa, han d'oferir els mitjans de comunicació, molt especialment els

públics, però el cert és que l'exclusió de la dona en aquestes caràtules és, en realitat, la veritable targeta de presentació d'aquelles seccions, on la dona esportista és una *rara avis* que només apareix en circumstàncies molt especials. Un altre exemple? Aquí està: les seleccions masculina i femenina espanyoles de bàsquet van jugar a l'agost una sèrie de partits per a la preparació dels mundials, per als que ambdues seleccions van assolir la seva classificació. TVE1 ens va atabalar amb la gran quantitat d'informació sobre els nois d'Imbroda, però, alguna persona recorda haver vist o escoltat què feia la selecció femenina? No, ningú pot recordar res, perquè no hi ha res que recordar. ■

Gata Lina & cia

Gemma

Llibre

Si us agrada el teatre, el proper llibre us interessarà. L'actriu catalana **Núria Espert** és, sense cap dubte, l'actriu més reconeguda i carismàtica de l'escena

espanyola dels darrers quaranta anys. En aquest llibre, escrit amb la col·laboració de Marcos Ordóñez, es fa un repàs a la llarga i intensa trajectòria d'aquesta gran dama del teatre admirada arreu del món. En les seves pàgines podreu saber determinats aspectes de la seva vida, tant a nivell professional com vital.

Memorias, de Núria Espert amb col·laboració de Marcos Ordóñez Editorial Aguilar, Barcelona, 2002

Exposició

El 22 d'octubre s'inaugurarà a l'Espai 2 del Palau de la Virreina de Barcelona una interessant mostra sobre la **Ciudadana Maria**

Aurèlia dins de l'Any

M. A. Capmany.

L'estimada i recordada barcelonina nascuda l'any 1918 va ser una escriptora polifacètica, entre d'altres càrrecs, que es va dedicar a la política sent regidora de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta exposició sobre els universos de la

FOTO FLAVIA MERCH

Capmany està organitzada per la Fundació Maria Aurèlia Capmany, l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona.

Exposició "Ciudadana Maria Aurèlia",

Espai 2 del Palau de la Virreina,

La Rambla 99, Barcelona

Tf. 93 301 77 75

Webs: www.bcn.es/virreinaexposicions

www.fmac.org

del 22 d'octubre - 30 de novembre de 2002

Concerts

NOA

La cantant israeliana Achinoam Nini, més coneguda musicalment amb el nom de **Noa**, actuarà el proper **11 d'octubre** al Palau de la Música Catalana de Barcelona. Aquesta cantant criada a Nova York, però resident a Israel, ha col·laborat amb artistes com Stevie Wonder, Miguel Bosé o Joan Manuel Serrat. La seva deliciosa veu i el cant per a la pau us esperen!

ALICIA KEYS

Els vint-i-un anys d'**Alicia Keys** demostren que no s'és massa jove per triomfar en el món musical. Guanyadora d'un grapat de Premis Grammy, la nord-americana eleva el Rythm & Blues a una nova dimensió. Si vols escoltar les cançons del seu disc **Songs in a minor**, tens una cita amb la Keys el **19 d'octubre** a la sala annexa del Palau Sant Jordi de Barcelona

Cinema

Quiero ser como Beckham és la darrera pel·lícula de la cineasta **Gurinder Chadha**, directora i guionista del film. L'argument narra la història d'una jove índia admiradora de David Beckham (jugador del Manchester United) que té com a màxim somni ser jugadora de futbol professional. L'èxit de taquilla obtingut a Gran Bretanya avala aquesta obra cinematogràfica que mostra la passió que senten algunes dones per un esport considerat d'homes, el futbol.

Conferència Mundial sobre Comunicació Intercultural

Les expertes aplaudeixen el paper de les dones en la recerca sobre comunicació

Expertes en comunicació d'arreu del món es varen debatre entre l'auto complaença i la intranquil·litat a l'hora de fer balanç sobre el paper de les investigadores en aquest camp de les ciències socials. La Conferència Mundial sobre Comunicació Intercultural celebrada el passat mes de juliol a Barcelona va destacar amb una sessió plenària els èxits i les aspiracions de les dones en la recerca sobre comunicació.

“La secció de gènere de la Conferència Mundial sobre Comunicació d'enguany va acollir quatre vegades més comunicacions que l'anterior”

Les investigadores es varen felicitar dels avenços assolits en els darrers anys en el si de la *International Association of Mass Communication Research* (IAMCR), organisme patrocinador de la conferència, malgrat que “els diversos indicadors encara mostren la subordinació de les pensadores i el poc relleu que es dona de les seves preocupacions teòriques entre les recerques en comunicació”, va concloure la canadense Gertrude J. Robinson, professora emèrita de la Universitat McGill i una de les investigadores pioneres en aquest camp.

Aquest acte arriba en un moment especialment intens de debat intern en la IAMCR sobre la necessitat d'impulsar la participació de les dones en els seus òrgans executius. L'associació compta actualment amb 41% de dones associades i des de l'any 1996 gaudeix de representació paritària en el seu consell internacional, amb 14 dones d'entre els seus 30 membres. Tanmateix moltes de les associades no veuen a curt termini el necessari relleu generacional que faci possible el manteniment d'aquests nivells de participació en un futur pròxim.

On sí que sembla produir-se una creixent participació de les expertes més joves és en la producció científica tal com ho demostren els 51 papers presentats en la secció

Joana Gallego, en el moment de la presentació del treball *La prensa por dentro. Mecanismos de transmisión de estereotipos en la prensa de información general*

de Gènere i Comunicació al llarg dels quatre dies que va durar la Conferència Mundial, la quantitat més significativa des de la formació de la secció l'any 1994. La participació d'investigadores nord-americanes, britàniques, escandinaves i asiàtiques contrasta amb l'absència de propostes mediterrànies. Entre els treballs d'expertes espanyoles destaquen els de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Navarra i la Universitat Carlos III de Madrid amb propostes diverses sobre la gènesi dels estereotips de gènere en la producció de la informació a les redaccions dels diaris nacionals, l'evolució dels estereotips en la publicitat espanyola dels últims anys i la representació de les dones com a víctimes i les dones com a agressores en el dis-

curts dels mitjans.

Enguany fa vuit anys que la secció de gènere de la IAMCR va passar de ser un grup de treball a convertir-se en una secció fixa i avui dia està considerada com a una de les més actives de l'associació. El paper dels mitjans de comunicació en la construcció social de la identitat del gènere femení i la participació de les dones en els mitjans de comunicació han estat durant tot aquest temps els dos grans problemes de recerca tractats. En els darrers anys també han adquirit una presència creixent els treballs centrats en la representació de les cultures homosexuals en els mitjans de comunicació i són pràcticament inexistents les recerques sobre el gènere masculí i la comunicació. ■

Jaume Soriano

“El dubte plana sobre el futur de la participació de les investigadores en els organismes internacionals per la manca de relleu generacional”

Oriana Fallaci, el mite perdut

Per **M. Eugenia Ibáñez**

Totes volíem ser Oriana Fallaci. Les estudiants de periodisme de la meua generació vam tenir en ella, en temps difícils, un referent d'exercici professional independent, agressiu i d'extraordinària qualitat.

Fallaci (Florència, 1930) ens va admirar amb les seves entrevistes impossibles, amb els seus reportatges a primera línia de la informació, del risc, de la crítica. Ens va il·lusionar amb un treball que intuïem complex en un món d'homes, però on ens hi podíem fer un lloc, com ella va fer.

Mai vam arribar a ser Oriana Fallaci. Cadascuna de nosaltres va seguir la via professional que va poder, o la que li van permetre seguir, i algunes vam descobrir que allò excepcional del periodisme no és sempre narrar fets extraordinaris o apropar-nos a allò que no està a l'abast, sinó vorejar allò quotidià. Però mai vam oblidar Oriana Fallaci. El mite ens havia quedat allà, en la nostra memòria històrica, com a una icona de mirada obligada. Tot va ser així d'ídic fins el passat mes de juny, quan va aparèixer l'edició espanyola del seu

darrer llibre, *La rabia y el orgullo* (editat per *La esfera de los libros*). Aquest text posava fi a 10 anys de silenci de la periodista italiana, reclosa en un apartament de Nova York on segueix un tractament contra un càncer. El text, publicat primer com a articles periodístics en el diari *Corriere della Sera*, és una reacció visceral a l'atemptat contra les Torres Bessones que Fallaci va viure de molt a prop. Però el problema d'aquest llibre no és la subjectivitat que l'autora ha deixat patent en molts dels seus treballs al llarg de la seva vida —alguna persona, a hores d'ara, creu en l'objectivitat del periodisme?—, sinó l'acarnissament i la manca de perspectiva amb què l'autora afronta la seva reflexió sobre la societat musulmana.

En les 183 pàgines de *La rabia y el orgullo*, amb un pròleg de 53, Fallaci identifica sense matisos, sense arguments que justifiquin aquella generalització, a l'Islam i als musulmans amb l'integrisme que va dur cap als atemp-

tats de l'11 de setembre de 2001 als Estats Units. En un text que ratlla en la paranoia, l'escriptora veu perill en tots els punts de trobada dels musulmans a Europa: en les mesquites, en tots els països de confessió musulmana, en els milions de ciutadans del món que professen la religió de Mahoma.

Totes volíem ser Oriana Fallaci, però no a aquest preu. No a costa d'arribar a l'extrem de la mort per perdre de vista la realitat d'un món on no és tan fàcil assenyalar el culpable de morts i barbàries. No a costa de prescindir dels matisos per emetre judicis que obliden el rigor i ratllen la xenofòbia. Hem perdut un mite. ■

Festa d'aniversari de les dones periodistes

La celebració dels 10 anys de vida de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya va ser tot un èxit. Més de 400 amics i amigues van voler acompanyar-nos dalt del vaixell Sorolla de Trasmediterrània per escoltar el pregó de la periodista iraniana Nazanin Amirian, els parlaments de la degana del Col·legi de Periodistes, Montserrat Minobis, i de la presidenta de l'ADPC, Elvira Altés, tot ben conduït per la periodista Glòria Serra.

El guanyador d'El Card, Ramon Colom, no es va presentar a recollir el guardó i tampoc va donar cap explicació de la seva absència. En canvi, el guanyador d'El Lliri 2002, Ignasi Riera, va pujar a l'escenari per agrair el premi entre forts aplaudiments. En Nani va tenir un record per importants dones catalanes ja desaparegu-

Elvira Altés acompanya els premiats Marina Bru, Rosa del desert 2002, i Ignasi Riera, Lliri 2002, en presència de Francesca Martí

des com Montserrat Roig i va destacar la vàlua professional de la guanyadora del premi Rosa del desert 2002, Marina Bru. L'emocionada Marina va agrair el premi tot fent un repàs a la seva llarga trajectòria com a feminista i periodista. ■

FOTO: RODRÍGUEZ

Les dones del 36

Balanç de tota una vida

Les 12 Dones del 36 sumen un total de 680 anys, la major part dels quals han estat ocupats per la guerra, l'exili, i les llargues estades a les presons. La joventut i la maduresa són etapes que ja no podran recuperar mai més, i amb elles s'han esvaït les possibilitats d'estudi i també de diversió.

Les seves vides han estat dedicades a la política, i a la lluita col·lectiva. Exemples representatius són la Carme Casas que amb tan sols 15 anys, es va incorporar a les Joventuts Socialistes Unificades (JSU), l'Enriqueta Gallinat que tenia 22 anys quan es va integrar dins el moviment femení d'Esquerra Republicana, o la Conxa Pérez, que participà en la lluita obrera i s'associà a la CNT amb 26 anys. Al voltant dels partits polítics s'han vertebrat les seves vides. D'ells n'han rebut el millor: uns ideals, uns valors i una llibertat, però també el pitjor. La victòria de les tropes feixistes marcarà un punt i a part en les seves vides. Començarà una llarga incertesa, l'exili, que en el cas de la Josefina Piquet s'allargarà 11 anys. D'altres, com la Trinidad Gallego, la seva mare i la seva àvia, seran denunciades i enviades als convents de monges, convertits en presons, on les apilonaran en cel·les durant anys. Algunes, fins i tot, després de ser torturades seran condemnades a pena de mort al ser obligades a reconèixer delictes que mai havien comès.

Ara, les dones del 36, sobrepassen la barrera dels 80 i gaudeixen de la llibertat que durant 45 anys els hi ha estat negada. Després del que han viscut, reserven forces per explicar als joves la seva experiència durant la Guerra Civil espanyola, i cada hivern fan desenes de xerrades en instituts, espais culturals, i universitats.

Trencar el silenci

Llum Ventura, a les hores consellera per la Igualtat del Districte de Ciutat Vella de Barcelona, explica que la idea sorgeix l'any 1996, quan va saber que la *Librería de la Mujeres* de Madrid havia preparat un home-

Josefina Piquet i Trinidad Gallego, en la presentació del llibre *Dones del 36*

natge a les dones que van participar en la Guerra Civil. Llavors va pensar: "Aquí hem de fer alguna cosa". I tot seguit es va posar en marxa. Durant la recerca va reunir vuit dones, que en l'actualitat no mantenien cap relació, tot i que es coneixien entre elles. Algunes havien compartit presó, i d'altres s'havien trobat en el camí cap a l'exili. Al principi van mostrar-se refractàries a

explicar les seves vides, portaven molts anys en silenci, i tenien por que les seves paraules es tergiversessin.

En el marc de les jornades 20 anys de Feminisme, de Barcelona, tres dones que més endavant serien les fundadores de Dones del 36, van fer la seva primera aparició pública. Trinidad Gallego, actualment presidenta de l'Associació i infermera en el bàndol republicà durant la guerra, recorda que quan van començar la sala era buida: "La nostra ponència no era reivindicativa, explicàvem les nostres vides", però quan van acabar l'amfiteatre era ple de gom a gom. El nivell d'interès que mostraren les dones del públic, sobretot les més joves, va sorprendre molt Llum Ventura. Aquest dia va servir per agafar forces per construir el projecte.

Enriqueta Gallinat va ser l'encarregada de presentar les Dones del 36 al jurat del premi Maria Aurèlia Capmany, "va fer un discurs impressionant", recorda l'exconsellera que confessa també, que va sentir una de les emocions més fortes de la seva vida quan el jurat les va proclamar guanyadores del guardó: "No m'ho podia creure i elles tampoc. A més, el premi del públic de la sala també va ser per a nosaltres". Aquest guardó era el primer que han rebut les dones que van prendre

Josefina Piquet, vestida de milliciana (30/6/36)

L'esforç per recuperar el passat

La curiositat que desperten entre el públic les Dones del 36, ha provocat que 14 programes de televisió, entre ells *Vides Exemplars* de TV3 (amb una audiència de 824.000 persones), i 19 programes de ràdio, hagin sol·licitat la seva presència. A més, han visitat 95 instituts de secundària, 20 universitats, i han protagonitzat més de 81 actes públics. Tot plegat fa que unes 14.000 persones hagin escoltat les seves veus. Aquestes xifres augmentaran, ja que les Dones del 36 acaben de publicar un llibre, de títol homònim, amb les seves experiències, i han coprotagonitzat *La Guerra Cotidiana* un documental que immortalitza les seves vides.

Taula rodona a l'espai Pere Pruna (febrer 2001)

part en la Guerra Civil espanyola, però per Llum Ventura significava que les Dones del 36 ja no moririen sense haver rebut el reconeixement que mereixen.

Una classe d'història oral imprescindible

Avui la Josefina Piquet, coordinadora de l'Associació Dones del 36, i la Laia Berenguer, membre de l'associació i ex-caldessa de Sant Feliu de Codina, fan de mestres d'història: han d'explicar el paper de les dones en la guerra. Un apartat que s'han oblidat d'incloure en les pàgines que ocupa el tema de la Guerra Civil espanyola en els llibres d'història. Davant l'atenta mirada de 30 adolescents, les dues dones s'asseuen a la taula del mestre.

"Bon dia. Primer de tots us voldria explicar que la Laia i jo, som membres de l'Associació de Dones del 36. Aquesta entitat es va fundar l'any 1997, per presentar-se al premi Maria Aurèlia Capmany, que cada any convoca l'Ajuntament de Barcelona, el dia 8 de març, per a dones", explica la Josefina Piquet, mentre fa un cop d'ull al rellotge i afegeix: "El discurs de presentació del nostre projecte el va fer

l'Enriqueta Gallinat, secretària particular del darrer alcalde republicà de Barcelona, Hilari Salvadó, i portaveu de l'Associació Dones del 36, que es va adreçar així al públic del Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, on se celebrava la cerimònia del premi Maria Aurèlia Capmany: «Volem connectar amb les noves generacions, volem recuperar la nostra història. Penseu que el rellotge corre de pressa i que cada dia s'arrenca un full del calendari, si triguem massa tot caurà en l'oblit».

Josefina Piquet confessa als joves que l'escolten, que fins que va tenir 60 anys no va parlar mai dels traumes que va patir quan era una nena. La seva mare la va tancar durant 4 mesos en l'habitació de la fonda francesa on treballava, perquè no l'acomiadessin. La Nena del 36 recorda que en aquells moments pensava que tots estaven enfadats amb ella, i afegeix: "Ara en l'actualitat, i després d'un llarg treball d'autoestima i creixement personal amb una psicòloga, he trencat el silenci, he deixat

de ser una nena vençuda i he guanyat la batalla". La classe és a punt de finalitzar, però abans les dues mestres d'excepció, fan algunes recomanacions als alumnes: "La vida és un combat, no es pot parar mai. Penseu que la democràcia, tot i que és imperfecte, us permet gaudir d'una arma, que nosaltres no teníem, els estudis. Us cedim aquest llegat que ha costat moltes vides perquè en feu un bon ús", conclou la Nena del 36. Les darreres paraules es barregen amb els aplaudiments d'uns joves, que esperen ansiosos el soroll del timbre de l'hora de plegar, però que avui, a més, es pregunten com pot ser que els seus avis no els hagin explicat mai les crueltats d'un poble en guerra. Laia Berenguer respon dient que els grans es van acostumar a no parlar-ne, i malgrat el temps que ha passat, encara no ho fan "d'aquesta forma s'ha creat una generació de gent silenciada la memòria de la qual cal recuperar". ■

Silvia Majó

D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Carme Cases, Maria Salvo, Enriqueta Gallinat, Josefina Piquet, Manola Rodríguez, Victoria Santamaria, Isabel Vicente, Laia Berenguer, Rosa Cremón, Trinidad Gallego, Emèrita Arbonés Sarrias i Victoria Carrasco.

El misteri de la "dona, dona"

Per **Joana Gallego**

Des que Marta Ferrusola va sortir al balcó de la Generalitat allà pels anys de la transició política i en Pujol va cridar: "Això és una dona", ha passat molt de temps. Però si ens guiem per les preferències de Jose Maria Aznar, segons les quals a ell li agrada "la mujer, mujer", i observem les qualitats que molts homes continuen preferint en les dones, sembla que no ha passat el temps. Un repàs als diaris ho confirma: continuem a l'època de les cavernes.

En aquest número no tenim un guanyador clar del talòs, perquè en tenim una pila. Començant per Iñigo Oriol e Ybarra, President d'Iberdrola i d'Hunesa, que declarava fa poc temps: "Sóc absolutament contrari a tot allò que es digui feminisme. En la dona s'han de valorar les seves característiques: ser femenina, ser mare, si en pot ésser, i altres coses bàsiques que són les que fa que se

les respecti" (degudament traduït d'*El País* 14/07/2002).

Durant el mes d'agost *La Vanguardia* ha introduït el qüestionari Proust a alguns entrevistats, en la secció "Gente al fresco", i, entre d'altres, hem pogut saber que Antoni Negre, empresari i expresident de la Cambra de Comerç, prefereix en els homes l'ètica, i en les dones la feminitat. Que Xavier Trías, portaveu de CiU en el Congrés, la qualitat que més s'estima en els homes és la honestedat, mentre que en les dones prefereix l'afecte. En canvi, a Miquel Planas, empresari i *showman* li passa a l'inrevés, prefereix l'amistat en els homes i l'honestedat en les dones. Alberto Fernández Díaz, president del PP a Catalunya, torna a demanar en els homes "noblesa i honestedat", i en les dones té prou amb la intuïció. Per acabar, Artur Mas, conseller en cap de la Generalitat, demana als

homes amistat, però les dones diu que han de tenir "sensibilitat i capacitat de seducció".

Com veiem, estranya, asimètrica i incomprendible manera d'avaluar les qualitats morals i ètiques de les persones. No entenc gaire que pel simple fet de pertànyer a un sexe o a l'altre les virtuts o defectes hagin de ser tan diferents, i les preferències tan estereotipades.

Alguns entrevistats han nomenat la mateixa qualitat tant en els homes com en les dones, la qual cosa sembla més en harmonia amb els temps. És possible que algunes persones no s'hagin assabentat encara que hem estrenat un nou segle, passades dues guerres mundials, una guerra civil, la conquesta del sufragi universal, la desfeta de les torres bessones i l'aparició d'Internet. Espero com a mínim que s'hagin adonat que ja s'ha inventat l'electricitat. ■

- Em subscric a la revista *Dones* pels quatre números de l'any 2002 per l'import total de 8 €
- M'interessa l'oferta especial dels primers cinc números de la revista *Dones* per un import de 9 €
- Autoritzo a l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya perquè carregui al meu compte o llibreta l'import:
- la subscripció anual 8 € dels 5 primers números 9 €

Nom _____
 Cognoms _____
 Adreça _____
 Població _____ Codi postal _____
 Telèfon _____
 Adreça electrònica _____

Forma de pagament mitjançant rebut domiciliat al meu compte número _____ del banc o caixa _____

o bé taló nominatiu que trameto junt a la present a **l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, Rbla de Catalunya, 10, 3r. 08007 Barcelona**
 Ens podeu tornar aquesta butlleta per correu postal, per fax al **93 317 83 86**
 o bé per correu electrònic: **adpc@adpc.cc**

Campanya per incloure el gènere en l'agenda de la Cimera Mundial de la Societat de la Informació

Aquest mes de maig passat es va constituir a Bamako, durant la Conferència Preparatòria Regional Africana, el Comitè de Gènere per assegurar que la perspectiva de gènere s'inclou tant en l'agenda com en el programa de la Cimera Mundial de la Societat de la Informació (WSIS).

Aquest Comitè, format per homes i dones de governs nacionals, organitzacions de la societat civil, ONG, sector privat i membres de Nacions Unides, advoca per la reducció de les diferències en l'accés i la participació en la Societat de la Informació, particularment respecte a la creixent rasa digital per qüestions de gènere.

Entre altres objectius, es fixa encoratjar activament, facilitar i donar suport a la participació de les dones en la Societat Global de la Informació, tot mobilitzant els recursos humans i econòmics necessaris.

La Cimera tindrà lloc en dues fases. La primera se celebrarà a Ginebra (Suïssa), el desembre de 2003, i la segona a Tunis, l'any 2005. De moment, ja s'han previst reunions de discussió per aquest any 2002 a Mèxic, Canadà i Costa Rica. El programa d'acció es pot trobar a:

<http://www.wougnet.org/WSIS/wsisgc.html>

Data a recordar:

25 de novembre:
**Dia Internacional
contra la Violència a les Dones**

La veu de les dones es fa sentir a Johannesburg

La Cimera pel Desenvolupament sostenible podrà ser recordada, entre altres, pel paper que hi han jugat Internet i les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

El procés previ de discussió i preparació de la cita ja ha estat diferent respecte, no només a Rio, sinó a totes les anteriors cimeres de les Nacions Unides. Organitzacions de tot tipus, des de científiques a empresarials, governamentals o socials, han estat debatent a Internet sobre temes relatius al desenvolupament sostenible.

Fruit d'aquest treball conjunt previ són els documents que s'han discutit en sessions oficials i no oficials de la Cimera. La xarxa, en aquest cas, s'ha posat al servei de la participació i ha permès un procés que ha donat cabuda a milers de veus i interessos diversos. Algunes pàgines webs, com la següent <http://wssd.info/>, recullen fidelment l'evolució d'aquestes discussions de preparació.

Gènere i desenvolupament sostenible

D'altra banda, si a Rio es va aconseguir que a l'Agenda 21 hi apareguessin 172 referències a les dones, en comptes de les 2 inicials, a Johannesburg es va treballar en un document previ que permetés fer sentir clarament la nostra veu durant la Cimera.

Segons consta en el *Towards Earth Summit 2002*

<http://www.earthsummit2002.org/default.htm>, la *Women's Environment and Development Organisation (WEDO)* i la *Network for Human Development (REDEH)* coordinen una plataforma global, la *Women's action agenda for a healthy and peaceful planet 2002-2015* (agenda d'acció de les dones per un planeta sa i en pau), la tasca de la qual ha pogut ser inclosa en els processos de consulta gràcies a l'esforç d'un equip de treball internacional.

Aquest document ha presentat les principals implicacions i recomanacions de dones d'arreu del planeta. Així mateix, s'han celebrat moltes i diverses activitats, que han reflectit els diferents punts de vista i aproximacions relatius als temes d'igualtat de gèneres i equitat.

Núria Masdeu

Per Santa Tecla, Internet en femení

En el marc de la celebració de la festivitat de Santa Tecla, el proper dilluns 30 de setembre tindrem l'oportunitat d'ampliar els nostres coneixements sobre Internet i les noves tecnologies de la informació. Per tercer any consecutiu l'Associació de Dones Periodistes organitza a diferents indrets una jornada formativa gratuïta per aprendre, per exemple, com navegar eficaçment per

la xarxa, com buscar ràpidament la informació que desitgem o com utilitzar el correu electrònic.

Si sou inquietes, teniu idees per transmetre i voleu crear la vostra pròpia pàgina web, també podreu aprendre a dissenyar-la de manera que la informació quedi presentada de forma suggerent i estructurada.

Per a més informació, poseu-vos en contacte amb l'**Associació de Dones Periodistes**, al telèfon 93 301 16 77 o bé al correu electrònic: adpc@adpc.cc

Comunicar i educar

Tots som responsables de l'educació i els valors de la ciutadania, essencials per a la convivència i la cultura cívica i democràtica. El creixent paper que tenen els mitjans de comunicació en la delimitació d'allò que és rellevant socialment els atorga una funció decisiva en l'educació. Constitueixen un referent cultural de primera magnitud, per la seva capacitat de crear estats d'opinió. Atesa la seva influència, és necessari entendre el seu funcionament per comprendre el món, així, coneixent els mitjans, com estan conformats econòmicament i socialment i com produeixen els seus discursos, podem generar la prevenció necessària per enfrontar-nos a la seva capacitat, per resguardar la nostra llibertat com a persones crítiques i creatives.

Però, tenim prou instruments educatius a l'abast per assolir aquest objectiu? Quin paper té l'educació en mitjans de comunicació en tot el procés educatiu? Qüestions que volen respondre les **III Jornades Tècniques del Projecte Educatiu de Ciutat**, el 5, 6 i 7 de novembre al World Trade Center <http://www.bcn.es/IMEB/pec>

VII Jornada sobre el Càncer de Mama: 15 de novembre

La mortalitat per càncer de mama està disminuint en els darrers anys gràcies als programes de prevenció del càncer de mama i a l'abordatge multidisciplinari de la malaltia. En aquesta

jornada, s'intentarà donar resposta a la demanda de les dones que pateixen un càncer de mama amb una tecnologia avançada, amb uns medicaments menys tòxics i amb uns professionals especialitzats.

VII Jornada sobre el Càncer de Mama, divendres 15 de novembre de 2002, Sala d'actes Josep Marull, Hospital del Mar, Edifici IMIM, Barcelona.

Més informació al telèfon 93 248 30 76.

Israelianes i palestines

En la conferència **Les Dones i la Pau (El cas d'Orient Mitjà)**, organitzada pel Gabinet d'Integració Europea i Solidaritat de la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració del Comitè català de l'ACNUR, van intervenir Esther Levanon-Mordoch, israeliana, i Jeanne D'Arc Manneh, palestina, ambdues membres activistes de l'organització Mujeres de Negro i vinculades als moviments per la Pau. Van fer una profunda reflexió sobre el paper de les dones en els moviments per la pau en zones de conflicte, així com del paper tant important que estan assumint per a canviar la societat. També van insistir fermament en la necessitat de treballar conjuntament a favor de la pau i per aprendre a conviure entre tots amb la diversitat.

Esther Levanon-Mordoch, Jeanne D'Arc Manneh amb Dolores Renau i Magda Oranich

Webs

www.mzc.es: aquesta és la pàgina web de *Mujeres en Zona de Conflicto*, que és una organització no governamental per al desenvolupament i actuen en aquelles zones on la seguretat de les dones perill. Intervenien a Bòsnia Herzegovina, Marroc, Palestina i Kosovo

www.unizar.es/mutem: les dones científiques i tècniques de la comunitat autònoma d'Aragó han creat l'*Asociación de Mujeres Científicas y Técnicas*. Problemes com la dificultat de ser contractades o el poder desenvolupar una carrera professional en igualtat de condicions van empènyer a les científiques i enginyeres a crear aquest espai virtual

25 anys de dedicació a la informació sanitària

La nostra companya, la periodista **Cèlia Ribera**, ha rebut el guardó que atorga l'Institut Novartis de Comunicació en Biomedicina per la seva carrera professional dedicada a la informació en biomedicina. L'actual directora de la revista *Jano* va rebre aquest homenatge a Madrid, acompanyada de més de mig centenar de periodistes de l'àmbit de la salut. Des d'aquí ens afegim a les felicitacions!

Aquesta publicació ha rebut el suport de:

Diputació

Jornades per a l'equiparació de condicions en el mercat de treball

Igualtat de condicions,
condició de la igualtat

8 i 9 de novembre de 2002

Auditori World Trade Center

Moll de Barcelona, s/n

BARCELONA

”... La precarietat de l'accés de les dones al mercat laboral remunerat, les desigualtats salarials entre homes i dones i les dificultats per conciliar la vida familiar i professional configuren, actualment, un sistema discriminatori que hem de superar...”

Data límit d'inscripció:

21 d'octubre de 2002

Per a més informació:

93 495 16 00
HORARI: de 10 a 14h

<http://www.gencat.net/icdona>

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona